

# SVEA Jord & Skog

GES UT AV SVEAGRUPPEN TIDNINGS AB OCH INGÅR SOM BILAGA I DALABYGDEN • GÄSTRIKLANDS TIDNING • LÄNSPOSTEN • UPPLANDS NYHETER • VÄSTMANLANDS NYHETER • SÖRMLANDSBYGDEN

NR 5 2018

## Scanning med ultraljud för bästa köttsmaken

I USA har ultraljudsscanning av kött djur för att se hur marmoreringen ser ut varit vardag sedan 1950-talet. I Sverige har det varit ovanligt.

Ett av skälen är att det varit lite kontro-

versiellt. Inte alla raser ger bra marmorering. Nu har det startats ett projekt där man ska prova och utvärdera ultraljudsscanning av ryggmuskeln på kött djur.

Nyheter s 8



Potatisskörd på de låglänta markerna vid Mosjö, nära Kumla i Närke.

FOTO: HENRIK ÖSTENSSON

## Ovanligt knöligt potatisår

Potatisskörden i Svea Jord & Skogs område är inne på upploppet. Om det håller uppe brukar skörden avslutas i mitten av oktober.

Torkan har påverkat potatisskörden och prisbild.

Men själva hettan var egentligen ett större problem menar potatisodlaren Anders Sjölander som odlar potatis på 110 hektar varje år.

Sidan 4

16 000 personer besökte årets skördefest på Åland. s 24

### Sture rundar av

Mellanskogs VD, Sture Karlsson, har sagt upp sig för pension.

Nyheter s 6



### Den lönsamma vägen

Att anlägga en väg för timmerbilar kan vara en lönsam affär.

Reportage s 34

### Tommy gillar att röja runt

Vi har träffat en viktig länk i skogsbruket. Den motormanuelle skogsarbetaren.

Reportage s 16

### Samlad vildsvinsfront

I Viby, Närke går man till samlad attack för att störa vildsvinsstammen

Nyheter s 24

Från länen: Sörmland s 30 | Dalarna s 31 | Gävleborg s 33 | Örebro s 35 | Västmanland s 38 | Uppsala s 40 | Stockholm s 42

**DIN LEVERANTÖR AV DIESEL, ELDNINGSSOLJA OCH SMÖRJMEDEL**

MYCKET BRA LEVERANSVILLKOR

Alltid aktuellt pris på eldningsolja på vår hemsida: [www.dalvikskvarn.se](http://www.dalvikskvarn.se)

Order tel: 0243-784 00

**Dalviks Kvarn**

## DEBATT



Debattörerna vill ett kraftfullt ledarskap som tryggar äganderätten i Sverige och möjliggör fortsatta investeringar i skogen. FOTO: HENRIK ÖSTENSSON

# Århundraden av brukande kan gå förlorat på 1,5 timme

Under ett seminarium i Almedalen i somras vittnade en skogsägare om hur han och hans familj i hundratals år skött sin skog. Hur de genomlevt två världskrig, hungersnöd och familjetragedier – men alltid tagit hand om skogen. Och hur ofattbar känslan var när en myndighetstjänsteperson på 1,5 timme kunde ta den ifrån honom.

Denna historia är inte unik. Problem med rättsosäkerhet och skogsmark som i det närmaste konfiskeras utan ekonomisk ersättning har kommit att bli allt fler skogsägares verklighet. Denna familj hade genom sin skötsel av skogen skapat hög biologisk mångfald. Myndigheten beslutade att detta måste skyddas. Skyddas från vad kan man fråga sig? Från de som skapat miljön?

Som representanter för Sveriges skogsägare är vi djupt oroad över den utveckling vi ser. Tillsammans formulerade vi en principdeklaration. Den har under sommaren gått som budkavle över landet.

Den har undertecknats av förtroendevalda representanter över hela Sverige från LRF och

skogsägarföreningarna Södra, Mellanskog, Norrskog och Norra skogsägarna.

Budkavlen handlar om: En trygg och stark ägande- och brukanderätt; en tillämpning av skogspolitiken som säkerställer frihet under ansvar; en miljöpolitik som på allvar möter dagens stora utmaningar – klimat och hållbar utveckling – och ser den brukade skogen som en tillgång, inte en risk.

Med denna budkavle vill vi sätta fokus på det fantastiska erbjudande som Sveriges skogsägare har till samhället – jobb, tillväxt i hela landet, klimatnytta, hållbara resurser för framtiden. Och synliggöra de stora problem vi ser, som sätter hinder i vägen för detta erbjudande.

Sverige ses internationellt som ett föredöme i skogsfrågor. Delegationer från hela världen kommer för att få veta hur vi lyckats med att samtidigt öka produktionen och miljöhänsynen i skogen

Hur vi fått aktiva skogsägare som investerar i skötsel av sin skog och en världsledande industri som tillverkar klimatsmarta och innovativa produkter som

ersätter olja och plast. Hur vår naturhänsyn genererar positiva trender för miljöer som är viktiga för biologisk mångfald.

Vi svarar: vår skogspolitik som bygger på tilltro till människor och deras förmåga, frihet under ansvar och en stark och trygg äganderätt.

Vad svarar vi imorgon? Känner vi då fortfarande trygghet att fortsätta investera i Sveriges gröna guld?

Vi står inför en ny mandatperiod – och vi vill se våra politiker agera. Säkerställer de en skogspolitik som bygger på frihet under ansvar, värnar de rätten att äga och bruka skog?

Vem som än får styra landet så står en sak klar gällande skogen – det krävs ett kraftfullt politiskt ledarskap för att säkerställa den skogspolitik som ger Sveriges skogsägare förutsättningar att fortsatt leverera sitt erbjudande till samhället.

**Per Pettersson**  
ordförande LRF Mälardalen

**Per Norstedt**  
ordförande  
Mellanskogs skogsbruksområde  
Uppsala

## LEDARE

## Det saknade incitamentet

I skrivande stund har vi ingen regering i landet, eller, i alla fall ingen folkvald. Regeringen Löfven sitter kvar som en expeditionsminister. Det kan dock ha ändrat sig när denna tidning kommer ut.

Äganderätten är ett av de områden där behovet av en annan linje än den som regeringen Löfven fört är akut. Under hela mandatperioden har äganderätten varit utsatt för hårda attacker. Bitvis är det snarast frågan om en inställning som hämtat arvet både från löntagarfonder och östländer före murens fall. Skog är något staten kan ta när man känner för det. Att den man tar från får betalt behöver inte vara självklart. En ny linje från myndigheter, där stora områden beläggs med avverkningsförbud på oklara grunder enligt art- och habitatsdirektivet har bara varit ett av inslagen under de gångna fyra åren.

I september kom expertgruppen för studier i offentlig ekonomi, ESO, med ett förslag på hur man ska finansiera statens vilja att omvandla skogsmark till olika former av naturskydd. ESO är en kommitté som ska ta fram underlag för finanspolitiska beslut i Sverige.

Här har man verkligen rotat i lådan för socialistiskt tankearv från Marx. ESO vill nämligen att det inrättas en fond där pengar ska hämtas när man exempelvis behöver ersätta skogsägare som inte får bedriva skogsbruk på sin mark för att man hittat exempelvis lavskrikor, eller bombmurklor.

Gissa hur man tänker sig att fonden ska finansieras? Vem som ska betala? Jo, skogsägarna själva. I klartext innebär det att skogsägarna själva ska betala för att få sin skog konfiskerad.

Avgiften till fonden ska läggas på inlevererad virkesvolym till sågverken. Men det står tämligen klart att den avgiften kommer hamna på skogsägarna via priserna på timmer och massaved. Höjda kostnader inom skogsindustrin brukar nämligen göra det.

”Skogsnäringen saknar idag incitament att bidra till att miljömålet nås till så låg samhällsekonomisk kostnad som möjligt.” Står det i ESO-rapporten.

Tja, trots att skogsnäringen ”saknar” incitament har man faktiskt, trots det, genom frivilliga åtgärder lyckats skapa den mångfald, den fantastiska natur, våra skogar i dag utgör. Det finns absolut saker kan förbättras. Ja, det går att göra saker för att skydda den biologiska mångfalden bättre. Men det tycks vara väldigt lätt att glömma att alla natur, alla skog, med några få små undantag i landet, är resultatet av hävdande skogsbruk. Det är ofta privata skogsägare som med sitt arbete, sin vilja och sitt kunnande skapat det de allra flesta i dag kallar natur. I det här numret kan ni längre fram läsa om kolning och kolandets historia. I slutet av 1800-talet, början på 1900-talet hade järnhanteringen i stora delar av Mellansverige slukat nästan all skog. Gigantiska områden var kalavverkade för att mata hundratalsentals kolmilor med ved. Sedan dess har skogsindustrin och skogsägarna successivt byggt upp Skogssverige till en situation där både mängden produktionskog och gammal skog ökar, trots att man saknar incitament.



Henrik Östensson henrik.ostensson@sveagruppen.se



## Skogsgårdsavtal. Extra kärlek till din skog.

Vårt avtal garanterar att din skog sköts precis som du vill, även när du har svårt att hinna med. Vi fyller på med kraft och kunskap och ser till att du har kontroll, samtidigt som du kan ägna din tid åt annat.

Läs mer på [www.mellanskog.se](http://www.mellanskog.se)

[mellanskog.se](http://mellanskog.se)



**MELLANSKOG**



## MASKINER I VÄRLDSKLASS OCH LOKAL SERVICE MED DET LILLA EXTRA



**MASKINER  
FÖR OMGÅENDE  
LEVERANS**

**DEUTZ**



**FAHR**



**AMAZON**



**KRONE**



**DALBO**



**VÅDERSTAD**

**VIMEK®**

**PILKEMASTER EVO**



**RING FÖR  
DEMOKÖRNING**



**SÖDERBERG & HAAK TC AB ENKÖPING** Kaptensgatan 17 • Telefon: 0171 - 201 00  
**STORA SKEDVI** Stocksbro 5 • Telefon: 0225 - 405 71 **BOLLNÄS** Telefon: 0702 - 40 66 83 [sodhaak.se](http://sodhaak.se)

# Torkan inte det största problemet för potatisen

- Det stora problemet det här året var inte torkan, utan värmen. Potatis växer nämligen inte över 24 grader, det stod stilla hela juli, säger Anders Sjölander.

Vi var med när potatisen på Mosjö, nära Kumla togs upp hos Anders Sjölander. Med 110 hektar potatis tillhör han de största potatisodlarna i Mellansverige.

När den här tidningen kommer ut håller man precis på att avsluta potatisskörden för 2018. Normalt tas nämligen potatisen som ska säljas under vintern, våren och sommaren upp mellan mitten på september och mitten på oktober.

- Så är det här runt i Närke och i Mälardalen. Längre söderut i landet kör man ett par veckor till. Exakt hur stor skörden blir vet vi ju inte än. Men det ser inte lika uselt ut som vi befarade när vi provgrävde här ute i somras blir det inte. Det kom regn och blev svalare i augusti och september. Sedan har det växt bra. Skulle jag gissa blir skörden kanske 10 procent lägre för oss än normalt, säger Anders Sjölander.

**Men han menar** att det kommer bli sämre skördar i riket som helhet.

- Längre söderut har det varit än torrare och varmare. Det gäller alla större Europeiska potatisländer, som Danmark, Holland och Storbritannien. Alla har drabbats av det extrema vädret. Här i landet sattes dessutom nio procent lägre areal än tidigare. Det kommer i sin tur leda till högre priser. Bra för oss men sämre för konsumenter, fortsätter Anders.

**För Anders Sjölander** har egentligen inte inte själva torkan varit det stora problemet.

- Nej, vi har vattnat en del och har bra jordar. Det stora problemet var hettan. Både i maj och juli. Man brukar säga att potatis helt enkelt inte växer när det blir varmare än 24 grader. Klyvöppningarna på bladen stängs och växten prioriterar att överleva. I kombination med stor torka kan plantan då dö. Med bevattning kan man rädda potatisen. Det finns också vissa sorter som tål värmen extra dåligt. Den populära King Edward exempelvis. Hettan kan göra att knölna blir missbildade. Hettan gör det också knepigt att vattna. Vattnet dunstar nämligen fort.

Planer finns för att möta kom-



Det blir långa dagar när potatisen ska upp, Upptagarna rullar mellan sju på morgonen till åtta på kvällen.

FOTO: HENRIK ÖSTENSSON



Anders Sjölander har odlat potatis sedan 1985.

mande torra år och de utmaningar de innebär.

- Ja, vi måste gardera oss för sådana här år. Problemet är ju inte egentligen brist på nederbörd och vatten utan att det är ojämnt fördelat på året. Vi planerar att bygga uppsamlingsdammar där vi kan lagra vatten för torra somrar.

**Det sker också** ett stort arbete hos växtförädlare för att komma med potatissorter som tål hetta bättre.

Han tror klimatförändringen på

sikt också kan innebära fördelar.

- Vi har bekämpat ovanligt lite mot bladmögel i år. Sedan kan man nog inte bortse från det förfärliga faktum att stora delar av jordbruksmarken i världen kanske helt enkelt blir oanvändbar för odling med ett ändrat klimat. Det kommer troligen gynna oss i Sverige.

**Anders berättar** att nyckeln till att lyckas med potatis är växtföljden.

- Vi kör med potatis vart sjätte år på samma skifte. Det gör ju att det krävs mycket mark i omlopp för så här pass stor potatisodling. Alla mark passar inte



Potatis körs från Säbylund utanför Kumla till packeriet i Stora Mellösa, i Östra Närke, med fem sådana här ekipage, i skytteltrafik.

heller för potatisodling.

Merparten av potatisen körs direkt till packeriet LEV i Stora Mellösa, i östra Närke, några mil bort.

- Vi kör i skytteltrafik med fem traktorekipage. Där packas potatisen i lådor för lagring i kyllager. Efter hand packas sedan potatisen i påsar för vidare distribution till Icabutiker. Jag är delägare i LEV. Som odlare är jag glad att packeriet finns. Utan det skulle vi ha betydligt mindre potatisodling i området, säger Anders medan de stora upptagarna dundrar förbi.

HENRIK ÖSTENSSON

**Anders Sjölander** odlar potatis på cirka 10 hektar per år och spannmål på 650 hektar på två platser. Säbylund utanför Kumla som köptes i våren 2016 och Led, nära Odensbacken i Östra Närke.

**Potatisen lagras och packas** hos LEV i Stora Mellösa, där Anders också är delägare. LEV levererar potatis bland annat till Ica.

**Anders har sex** anställda i företaget. Men i upptagnings-säsongen tas mer personal in för att klara verksamheten.

**Går det bra** blir det mellan 35 och 40 ton potatis, per hektar.



Nyhet

Solkraft i Viby  
länest första certifierade  
solcellsinstallatör

LG NeON<sup>®</sup>R  
370 Watt

Upp till 36% mer energi än  
standardpaneler på marknaden



www.solkraft.info  
0768-910 340

DIRECT

areco

DIN KOMPLETTA PLÅT- OCH STÅLLEVERANTÖR



www.arecodirect.se | Ring oss 0220-41830



Sture Karlsson från Falun har styrt Mellanskog under sju år. Nu har han bett styrelsen om att få gå i pension.

FOTO: JOCKE LAGERCRANTZ

# Sture blickar framåt

**Nästa år slutar Sture Karlsson Mellanskogs VD, om allt går som han vill.**

**- Ja, jag har ju bett att få sluta, men sitter kvar till det att en ny VD är rekryterad. Jag fyller 65 i början av 2020 och vill kunna styra mer över min tid och vara med familjen som blivit lite försummad under de här åren, säger han.**

Sture har tämligen exakt varit anställd i Skogsägarföreningen Mellanskog i 10 år. De första tre åren var han virkeschef.

**Det har varit** både motgångar och medgångar under åren.

- Det är klart att bränderna, den i Sala 2014 och nu, i Dalarna och Gästrikland, påverkat mig och hela organisationen. Jag minns att jag och Karin (Karin Perers, Mellanskogs ordförande såg röken över Västerfärnebo när vi närmade oss brandområdet 2014. Vi sa att vi helt måste vända oss mot de medlemmar som drabbats och försöka utgå från deras perspektiv.

Vid årets bränder fanns en beredskap på ett annat sätt. Mycket

rutiner kom på plats efter 2014.

- Men väl ute på plats kändes det ändå inte som man var speciellt väl förberedd. Man blir berörd, man far illa av att möta ledna skogsägare, och jag tror det måste vara så. Det är en normal reaktion. Det är något grundläggande med en skogsbrand. Människans instinkter kommer fram. Man känner fara, att man inte borde vara där, med hela kroppen. Alla inblandade blir starkt berörda, säger Sture Karlsson.

**Sture berättar planen** är att en första fas i avverkningen, uppröjningen efter årets bränder beräknas vara klar framme i vår.

- Nu prioriterar i att ta hand om timret i en första våg. Det ska sågas i Setras såg i Färila. Det faktum att man inte kan sälja något, vare sig massaved eller restprodukter vid sågningen till massabrugen, fördyrar givetvis upparbetningen av brandvirket. Massabruket vill inte ha de sotiga restprodukterna. Eventuell massaved får bli bränsle.

I en andra våg kommer man att avverka de områden med ungdom som brann.

- Där kan vi gå in senare. Tyvärr blir det ju där bara frågan om att få ut virket, det kommer säljas som bränsle.

Sture är en person som ogärna verkar vilja berömma sitt eget arbete. Men det har hänt en del med Mellanskog sedan han blev VD.

- Det är klart att det känns mycket bra att flera av de viktiga mål vi satte upp för sju år sedan blivit uppfyllda. Bland annat skulle vi vända ekonomin och återställa medlemmarnas insatskapital. Nu har vi flera lönsamma år bakom oss. En krona i insatskapital är värd en krona nu. Dessutom har vi också, utöver det, ett skapligt fritt kapital att agera med. En bättre ekonomi gör att vi nu kan agera som en ekonomisk förening, som var tanken. Vi kan leverera medlemsnytta i form av efterlikvid till våra medlemmar, säger han.

**Att det går bra** gör det också möjligt att rusta föreningen inför framtiden.

- Jo men så är det. Vi har ju utmaningar som vi måste ta tag i, digitalisering är bara en av dem.

För sju år sedan var insatskapitalet rejält naggat i kanten. Mellanskog hade ekonomiska problem.

**Det senaste halvårsresultatet** visade på en vinst på 31,2 miljoner. Det är en minskning från förra året. Sommarens avverkningsstopp och den också tämligen besvärliga vintern, med flera månader av blöta innan det frös till, anges som förklaring.

- Det har varit ett vädermässigt rätt utmanande år, menar Sture.

Under sommaren och hösten har Mellanskog justerat priserna flera gånger, uppåt.

- Det är en stark konjunktur ute i världen. Vi har en hög efterfrågan på trävaror. Det sågas mycket. Massabrugen och kartongbrugen säljer mycket bra. Det är helt rimligt och nödvändigt att skogsägarna får en del av kakan. Men det är klart att vi också, med lite högre pris, vill stimulera till aktivitet i skogen hos våra medlemmar.

Sommarens extrema torka har ställt till det för Skogssverige, Mellanskog är inget undantag.

Vi ligger efter med våra av-

verkningar. Det kommer bli svårt att ta igen sommarens tapp. Det har flera orsaker. Dels är det ont om maskinresurser. Precis som i många andra branscher råder högtryck. Det skapar personalbrist. Dessutom kräver avverkningarna i brandområdet extra resurser. Men vi kämpar på och sätter in de extra resurser vi kan uppbringa.

När föreningen väl hittar en ny VD och Sture får dra sig tillbaka hem till gården utanför Falun är det familjen som kommer få ta lite tid.

- Det har varit år med mycket arbete, många kvällar, även om det varit roliga år. Jag ska se tiden an och känna efter lite mer tänkte jag. Det är väl ingen tvekan om att det känns som jag ibland försummat familjen, det ska jag försöka ta igen.

**Arbetsuppgifter finns också** på hemmaplan.

Ja, vi har ju gården hemma, med lite köttjur. Min hustru har också en gård, med lite skog, i Jämtland, så nog finns att göra avslutar han.

HENRIK ÖSTENSSON

# Här lagras sol-elen

**Att skaffa sig en solcellsanläggning och på det sättet bli mer oberoende av ellevernatörer har blivit allt vanligare. Inte minst på grund av ett bra solcellsstöd. Men vad händer när solen går i moln? Per Halldin på företaget Solkraft i Viby har installerat en lösning på en gård i Hardemo utanför Örebro**

– Det är en anläggning med ett batteri som laddas av solcellsanläggningen. Tanken är att ytterligare kunna minimera inköp av el, menar Per Halldin.



Per Halldin på Solkraft i Viby.

**Allt styrs givetvis** automatiskt.

– Det går att välja strategi lite. Men principen är ju att solcellerna prioriterar laddning av batteriet. När batteriet är fullt används elen direkt på solcellerna. I sista hand går elöverskottet ut på nätet. När de så blir kväll ökar ju oftast förbrukningen, medan solinstrålningen går ner. Då går strömmen från batteriet in och täcker upp när solen inte lyser.

– Vi blev färdiga med installationen under försommaren. Den här sommaren har det par som bor på den här gården kunnat vara självförsörjande på el. Det har ju varit en bra sommar för sol-elproduktion. Det har inte

varit några problem att få ett fullladdat batteri fram till kvällen.

**Batteriet är av** märket Fronius och är tillverkat i Österrike. Det kan lagra 12 kilowatt-timmar. Det innebär exempelvis ström tillräckligt för kanske 10-12 tvättmaskiner, som exempel.

– Det enkla svaret på vad batteriet räcker till är ju vad man har för förbrukning, menar Per Halldin, men 12 kilowatt-timmar räcker ofta till mer än man kan tro.

Lite förenklat kan man säga att en vanlig solcellsanläggning är beroende av elnätet som ett slags

utjämnande batteri. Med eget batteri lagras man strömmen själv, oberoendet ökar.

Som det ser just nu är det dock svårt att räkna hem investeringen med ett solbatteri.

– Ja, den här kunden har gjort det här tack vare ett stort teknikintresse. Som elprissystemet ser ut just nu är det tämligen fördelaktigt att sälja el som mikroproducent med en solcellsanläggning. Det är en lönsam affär. Så besparingen är ingenting som bekostar ett sådant här batteri i dagsläget.

**Per tror dock** ändå att batterier på sikt kan bli mer eller mindre obligatoriska när det investeras i solceller.

– På det här sättet jämnar man ju ut toppar och bottnar i solelproduktionen. Dessutom kan batteriet bli användbart av helt andra skäl. Flera elnätsägare planerar att ersätta den rörliga nätavgiften med en effektdebitering. Det innebär att man istället för en rörlig avgift låter den timme på dagen när man förbrukar som mest sätta priset för nätavgiften. Solceller i kombination med ett batteri skulle kunna hjälpa till att kapa eventuella toppar i förbrukningen av inköpt el.



Batteriet från Fronius kostar cirka 150 000 med kringutrustning.

Kostnaden för att investera i ett solbatteri som detta ligger på ungefär 150 000 kronor. Investeringen täck inte av det så kallade solcellsstödet.

Utöver batteriet finns en spe-

ciell så kallad inverter som både omvandlar el från solcellerna till nätspänning och sköter uppladdning och urladdning av batteriet.

HENRIK ÖSTENSSON



## XPERTSMÖRJ

VÄLJ SMÖRJMEDEL MED XTRA OMSÖRG

## FRIXOL

RÄTT MIX AV SMÖRJ- OCH KEMPRODUKTER  
FÖR ALLA DINA FORDON OCH MASKINER

I det breda sortimentet hittar du smörjoljor, smörjfett och kemprodukter för alla dina fordon och maskiner. Produkterna bygger på väl beprövad teknik, är driftsäkra och kan anpassas efter dina önskemål.

Frixol smörjmedel är tillverkade för nordiska förhållanden och ligger långt framme när det gäller smörjegenskaper och anpassning till speciella användningsområden. Oavsett om du vill arbeta friktionsfritt med små eller stora maskiner.

*”Våra oljeexperter hjälper dig att hitta precis det smörjmedel som en viss maskin behöver.”*



TEL 020-450 800

SE VÅRT SORTIMENT PÅ – [FRIXOL.SE](http://FRIXOL.SE)

# Scanning ger mersmak

**I USA ultraljudsscannas en stor del av all nötkreatur för att kartlägga hur bra marmorerat köttet är. Det har man gjort sedan 1950-talet.**

**- I Sverige har det så här långt inte skett, vilket gör att vi ofta har dåligt marmorerat kött. Det är därför vi nu skaffat en utrustning för ultraljudsscanning, berättar Thorbjörn Eriksson, på Gymninge gård utanför Örebro.**

- Det har egentligen inte skett särskilt mycket produktutveckling på Svenskt kött. Tyngre djur, men köttkvalitén släpar efter jämfört med andra länder. I USA har man gjort det här länge. Här har vi inte kommit till skott, trots att inte minst restaurangnäringen efterfrågar bättre råvara, sa Torbjörn Eriksson vid en träff, där ultraljudsscanningen demonstrerades.

**Det är Torbjörn**, och ytterligare en nötköttsproducent i närheten som ligger bakom projektet. Man har sökt och beviljats pengar från Prytz donationsfond för att köpa in utrustning. - Cecilia Lindahl från RISE, var snabb att haka på. Sedan dess har vi också lyckat få med bland annat Gröna gårdar i Västsverige, Växa Sverige, SLU, Nötköttsföreningen, Svenskt kött samt ett par Danska och Norska universitet på tåget och driver nu ett projekt, där vi ska scanna bland annat för att kartlägga rätt gener, fortätter Torbjörn.

**God köttmarmorering är** nämligen till stor del en fråga om djurens genetik. Man vill få till ytterligare en parameter i avelsvärderingen.

- Men vi ska kartlägga många faktorer. Fokus ska ligga på hög ätkvalitet och hög etisk kvalitet. Vi ska se vilket påverkan utfodring, kraftfoder har. Djurens hantering, bete, slutgödning och liknande. Spårbarhet är också viktigt. Är ett kött ovanligt gott och marmorerat ska vi se varifrån det kommer. Det hela kommer att följas upp med köttsnittor från styckerierna. Det handlar också om att styra utfodring.

**Det är Växa Sverige** som rent praktiskt kommer utföra scanningen. Anders Fransson har varit på utbildning i USA och kommer vara den som scannar. Utrustningen är identisk med den som används när mänskliga mödrar, kor, eller tackor undersöks för att man ska kunna se om det finns foster. - Men själva proben, redskapet jag håller mot djuren, är speciellt för det här. Det är också den mjukvara som behandlar och beräknar de ultraljudsbilder man får, berättar Anders.



Anders Fransson från Växa Sverige sköter själva scanningen. Boxen är en ordinär behandlingsbox, men den kan smalas av för mindre djur. Mathilde Vonhorn och Karl Fredrik Leijonhufvud tittar på.



Anders Fransson visar hur scanningsbilden ser ut för Mathilde Vonhorn och Ann-Charlotte Wallenhammar. Utrustningen är i stort sett identisk med den som man använder för att scanna efter människofoster.

Anders scannar vid de två sista revbenen, uppe vid ryggmuskeln. Där sitter ju de viktigaste slaktdetaljerna. - Vi mäter muskeldjupet och som sagt, marmoreringen.

**Genetiken påverkar som sagt**, men också foder och hantering.

- Ja, efter att ha provat vet vi att djur som visat på bra marmorering vid scanning kan vara dåligt marmorerade när de slaktas. Lugn och ro är viktigt. Bli det problem i gruppen kan det förstöra allt arbete. Det är också viktigt att man skickar flera djur till slakt, så de inte blir ensamma i transporten. Hantering, uppställning vid slakterier spelar också in.

**Men generna då? Vilka raser ger bra respektive dålig marmorering?**

- Det är här det här med med scanning för att hitta marmorering blir lite kontroversiellt. Vi vet att de tunga kötraser, som Charolais, Blond, och Simmental ger sämre, eller dålig marmorering, medan de lättare, som Angus och Hereford, ger bättre marmorering. Egentligen inte konstigt. De tunga raserna korsades egentligen fram för att vara dragdjur säger Torbjörn Eriksson.

I dag betalar inte slakterierna för marmorering, med få undantag. Närkes slakteri och Kalmar Slakteri värderar marmorering. Men flertalet slakterier funderar kring hur marmorering ska kunna bli en del av kvalitetsklassningen.



Anders rakar av lite hår för att få bättre kontakt. Proben som hålls mot huden är det som skiljer från när man exempelvis scannar kvinnor, eller tackor, för att se om det finns foster i livmodern.

Ica drev ett projekt för cirka 20 år sedan, då man scannade med ultraljud. - Det rann ut i sanden när Scantog tog över. Man ansåg det bland annat för kontroversiellt på grund av att vissa raser inte passar för det här. Då scannade vi alla våra djur här på Gymninge. Det har vi fortfarande nytta av.

- Vi söker nu provgårdar till det här projektet. Det ska vara besättningar där man hanterat djuren och har system så man enkelt kan hantera djuren. Initialt kommer man att få betala med arbetstid. Det tar ju en del tid att samla ihop och sortera ut de djur som ska scannas. Men man får då tillgång till materialet vi får fram vid scanningen, säger Torbjörn Eriksson.

- Vi har med oss den här behandlingsburen ut när vi scannar, säger Anders Fransson. Betalar man för scanningen är det ungefär 10 kronor per bild vi tar samt hyra av mig och utrustningen. Det blir en bild per djur.

**Vilka djur ska då scannas, och när?**

- Det är vettigt att ta scanningen i samband med annan hantering. Kanske när man ska vaccinera djuren. En bra början som jag ser det är att scanna alla moderdjur samt de man tänker rekrytera som moderdjur för att få koll på vilka marmoreringsgener man har i besättningen, säger Anders Fransson

HENRIK ÖSTENSSON





# FÖR SÄKERHETS SKULL

## BJUDER VI DIG PÅ SKYDDSTRUSTNING FÖR 3.000:-



Skyddsutrustning för  
3.000:- när du köper en  
Husqvarna 550XP®  
/XP®G /XP®G Triobrake™  
PRIS FRÅN 8.500:- INKL. MOMS

Erbjudandet gäller till den 30 november 2018

### DALARNA:

Borlänge:  
Bengts Cykel & Motor  
0243-237080  
Leksand, Mora, Särna:  
Abris Sjö & Snö 0247-34632,  
0250-593500, 0253-10010  
Ludvika:  
Pj Carlsson Maskin AB  
0240-39100  
Malung:  
Malungs Bygg & Järnaffär  
010-4719620

### Rättvik:

Anders Traktorservice AB  
0248-12760  
Smedjebacken:  
Såg & MC-service  
0240-75010  
Älvdalen:  
Såg & Kedjeservice AB  
0251-10910

### GÄVLEBORG:

Delsbo:  
Åkes Motor 0653-10605

### Hedesunda:

Östlunds Cykel & Sport  
0291-10397

### SÖDERMANLAND:

Eskilstuna:  
El & Diesel AB  
016-510220  
Nyköping:  
Hyrmaskiner Bo Zenk  
0155-280280

### UPPLAND:

Enköping:  
Enköpings Skog & Trädgård  
0171-31012  
Ljusterö:  
Lättviktsmotor AB  
08-54242089  
Norrtälje:  
Lättviktsmotor AB  
0176-57961

### VÄSTMANLAND:

Köping:  
Falks Lantbruksmaskiner AB  
0221-18275  
Sala:  
Sala Heby Skog & Trädgård  
0224-676060  
Västerås:  
Brunnby Maskin AB  
021-180040  
Västerås:  
Bäckby Trädgårdsmaskiner  
& Vulk 021-350020

### ÖREBRO LÄN:

Lindesberg:  
Stefans Skog & Trädgård  
0581-14370  
Örebro:  
Erik Nordins eftr.  
019-251111

**Husqvarna**  
READY WHEN YOU ARE

## Värmepumpar och vattenbrunnar till marknadens bästa priser och garantier.

Ring oss så berättar vi hur du som använder pellets eller ved kan fortsätta värma ditt hus miljövänligt och ekonomiskt. Och dessutom helt utan ansträngning.



HJÄLP  
MED FINAN-  
SIERING!  
[www.bge.se](http://www.bge.se)

Sala 0224-67 70 00  
Västerås 021-41 21 70  
Uppsala 018-12 91 30  
[www.bge.se](http://www.bge.se)

**B·G·E**  
DEL AV BRAINHEART VATTENFALL

Vatten och värme med totalansvar

**IVT**  
CENTER

# Effekterna börjar gå in

**- Den här sommaren kommer vi aldrig glömma och det berodde inte på badvädret, sa Per Willén, när LRF Örebro län samlade jordbrukare, och jordbruksaktörer för en samvaro de kallade "After Torka"**

**- Konsekvenserna börjar sjunka in efter allt jagande den här sommaren. Det var dags att samlas, dela bekymmer och fundera på hur vi ska kunna hjälpa varandra, fortsatte han.**

- Alla har drabbats i varierande grad. Även om man har lyckats skrapa ihop det foder man behöver så har det kostat, både i form av stenhårt arbete och maskiner med diesel. Vi har jagat över usla, ojämna gamla trädor för att skrapa ihop grovfoder fortsatte Willén.

**Hur det ser ut ekonomiskt** är fortfarande svårt att överblicka. Helt klart är att grovfodret kostat mer och kommer kosta mer. Det har också blivit en riktigt dålig spannmålsskörd för många spannmålsodlare.

- Jag skulle kunna säga att vi i Örebro län klarat oss bra. Tittar man på generella siffror har vi kanske det. Men det är samtidigt ett slag i ansiktet på de som inte klarat sig bra. Vi vet att vi har jordbruk där man fortfarande inte hittat allt grovfoder man behöver, där man i flera år kommer behöva dras med ekonomiska konsekvenser av en riktigt dålig spannmålsskörd, där likviditeten redan är jobbig.

- Särskilt illa är det för de som gjort läxan, varit aktiva på marknaden, tecknat terminsavtal, odlat på kontrakt och bundit upp för en stor del av beräknat skörd. De kommer få betala flera gånger för den usla skörden. Det kommer inte bli något kvar. Jag vet att lantmännen sagt att man kan utnyttja återköp, att man sänkt kostnaderna för det. Men jag tror inte det kommer räcka. Jag hoppas att man kommer agera under hösten.

**Per menar också** att bankerna måste hjälpa till.

- Det är heller inga lätta beslut de står inför. Att bara klippa bort ammorderingskrav och liknande på lån är svårt enligt de regelverk som finns. Istället erbjuder man extra likviditetslån. Inte bra det heller. Då sätter man sig ju bara djupare i skiten och försvårar en återhämtning än mer.

En av de aktörer som kom med ett positivt besked på mötet var Prytz donationsfond.

- Man lånar ju normalt räntefritt av oss. Nu har vi bestämt att man även kan skjuta på ammorderingarna för att klara krisen. Kanske kan det då bli lite pengar över för att betala exempelvis foder, sa Erik Hedengren.



Den här sommaren glömmet vi nog aldrig, menade Per Willén, ordförande för LRF i Örebro län.



Ewa Lööf berättade bland annat om Arlas efterlikvid.

Eva Lööf, från Arlas kretsråd berättade lite om Arlas åtgärder.

- Arlas styrelse har föreslagit att man i år ska ge hela Arlas hela vinst i efterlikvid. Det rör sig om cirka 23 öre per kilo mjölk man levererat. Vi har också fått en höjning på 10 öre på mjölkpriset. Vi ligger nu en bit över 3.50 per kilo, vilket är bra. Däremot är det hårda bandage för de KRAV-mjolkproducenter som tvingats köpa konventionellt foder denna sommar. De förlorar delar av ekotillägget.

**Från LRF riksförbundsstyrelse** kom Lennart Nilsson, jordbrukare från Harplinge, Halland.

- Vi är vana vid torka i Halland. Men det här är något helt annat,

det torraste året sedan 1874. Vi har gjort enkäter om läget. Innan den sista vallskörd hade en en fjärdedel av de djurbönder som svarade mindre än 50 procent av sitt grovfoderbehov tillgodosett. Många har fått en riktigt bra sista skörd nu. Det har förbättrat läget. 49 procent av landets spannmålsodlare har fått mindre än hälften av en normal skörd. Det är en helt exceptionell situation som vi måste ha hjälp att reda ut, sa han.

**Han menade att** myndigheterna varit snabba att agera för att hjälpa till.

- Ja, man gjorde ju något så osvenskt som att besluta om att ge dispens för skörd på trädor utan

att först fråga EU. Regeringen har ju beslutat om 1,2 miljarder i stöd, varav 400 miljoner ska komma redan före årsskiftet. Det är bra.

**Han menar dock** att det inte räcker, totalt kommer Sveriges bönder att tappa 10 miljarder på torkan.

- Alla, inte minst mellanleden och handeln måste vara beredda att dra sitt strå till stacken. Bönderna kan inte dra hela lasset. Slakterierna har så långt kunna bibehålla de höga prisnivåer vi har, det är bra. Skulle priserna på grund av att fler djur slaktas ut, börja sjunka, ja då blir det värre än 10 miljarder.

**Vad händer då om det kommer ännu ett sådant här torrår?**

Så här säger Per Willén:

- Mentalt är vi nog mer förberedda då. Men ekonomiskt kommer det bli katastrof. Det står helt klart att vi på riktigt måste arbeta med klimatarbetet. Men, det är också viktigt att öka vår konkurrenskraft. Att lyfta av någon av de ryggsäckar vi bär på jämfört med våra konkurrenter i andra länder. Men det finns ljuspunkter. har synts mycket i media den här sommaren. Jordbruket blev för en valfråga för första gången på många år. Vi har fått en livsmedelsstrategi. Vi måste utnyttja läget och driva våra frågor för att stå bättre rustade framtiden, avslutade han.

INBJUDAN  
**VÄLKOMMEN TILL  
 MASKINDAGEN**

onsdag 24 oktober kl 10-18



**KOM PÅ  
 MASKINVISNING  
 HOS LAPAB!**

**Anmäl dig senast 20 okt till:**  
 E-post: [helene@lapab.com](mailto:helene@lapab.com)  
 Tel: 0220-225 60

Vi bjuder  
 på något gott att  
 äta kl 11-14  
 och övrig tid  
 kaffe & kaka!

**LAPAB**

**LAPAB Maskin AB**  
 Flädervägen 5, 734 38 Hallstahammar  
 Tel 0220-225 60 | [info@lapab.com](mailto:info@lapab.com)  
[www.lapab.com](http://www.lapab.com)



**ENTREPRENAD  
 BEMANNING  
 JORD & SKOG**

**Ploga, salta, grusa, schakta,  
 frakta, lasta, sanda, röja, platta,  
 vältta, hyvla, sopa, lyfta, forsla,  
 riva, sköta, klippa, röja, gräva.**

MR Örebro utför alla typer av entreprenad.  
 Vi är 300 företag - de flesta av oss lantbrukare -  
 med egna maskiner och bred erfarenhet.  
 Vi vet hur viktigt det är att jobbet blir riktigt och  
 punktligt utfört. Ring oss när du behöver någon  
 som är nästan lika bra som du själv.

Anna Fransson 0705- 36 47 50  
[anna.fransson@mrrebro.se](mailto:anna.fransson@mrrebro.se)

Fredrik Gehrke 0706-16 79 80  
[fredrik.gehrke@mrrebro.se](mailto:fredrik.gehrke@mrrebro.se)



Hitta din tjänst...

**mrrebro.se**  
 NÄR DU BEHÖVER KRAFT UTIFRÅN

Vi pratar energifrihet!

**Din elproduktion  
 betalar sig självt.**

Vårt engagemang är på riktigt – vi älskar att hjälpa våra kunder att  
 både spara pengar och göra en insats för miljön! Det är också vår  
 bestämda åsikt att en bra relation även blir en bra affär.

Vi kommer gärna förbi och diskuterar hur du som producent av egen  
 solel kan uppnå energifrihet.

**ELAVSOL**

El av Sol Nordic AB. Tel 021-475 90 10 [www.elavsol.se](http://www.elavsol.se)

## TROTJÄNAREN

Vi söker upp veteraner i arbete, fjärran från puts och utställningsskick.



Åke Andersson tröskar på sin gård Alväng nära Götlunda med sin Aktiv M.

FOTO: HENRIK ÖSTENSSON

# De gröna tröskorna från Morgongåva



Åke menar att tröskan har förvånansvärt hög kapacitet.

Skogs- och jordbruksmaskiner blir allt mer påkostade och avancerade. Men det finns också en annan kategori - slitvargarna - som bara går och går. Under rubriken "Trotjänaren" letar vi upp veteraner i arbete, fjärran från puts och utställningsskick. Vi fortsätter med tröskspecial.

Väldigt många har nog tröskat, eller sett någon tröska med en grön, bogserad Aktiv M. Tröskan var utan tvekan en stor succé och förmodligen den mest tillverkade skördetröskan i Sverige: 17 950 stycken tillverkades.

**Tröskorna fanns först** enbart med säckanordning. Alltså en plattform där någon stod och hanterade och bytte säckar. Efter hand kom tröskorna med modern tank och tömningsskruv. Det gick också att köpa delar för att bygga om till tank i efterhand. Spannmålshanteringen övergick snabbt från säckhantering till bulk under 1960-talet.

De första Aktiv-tröskorna, som undantagsvis också kunde gå under namnet Aros, började byggas 1948. Skärbordet är på fem fot.

– Eftersom tröskverket i princip är lika brett som skärbordet har tröskan överraskande god kapacitet, menar Åke Andersson, som odlar några få hektar spannmål varje år. Tröskar gör han med en Aktiv M och en Volvo T-24.

– För det mesta orkar den lilla traktorn, om det inte blir för bra skörd. Då går det tungt. Jag har modernare traktorer, men uppskattar sikten i en öppen traktor.

Åkes tröska är en sen modell. Men modern kamhaspel delvis i

plåt och en inbyggd hydraulpump som används för att lyfta haspel och bord.

– Det gör den lite bekvämare att hantera. På de äldre var det handspakar som gällde när bordet skulle lyftas.

Tidigare Aktiv M hade haspel helt i trä, utan kammar.

Ett skäl till att Aktivtröskorna blev så populära var priset. De var billigast.

– Men de var dessutom ovanligt lätta. Konkurrenter, bland annat Munktells från Hallsberg, var betydligt tyngre. En annan fördel var de stora lågprofildäcken. Det tillsammans med låg vikt gjorde att det gick fint även blötas höstar.

**Det var också** en enkel konstruktion som höll bra.

– Den här har jag egentligen inte gjort något med förutom att byta ut mattan.

Mattan för upp spannmålen till inmatningen på tröskverket. På moderna tröskor är mattan ersatt med en kedjeelevator. Åke har ersatt den gamla mattan av canvas av en ny, av pressningsplast, som han fick specialbeställa från en pressningsfirma.

– Jag växte upp på en gård utanför Eskilstuna. Jag blev tidigt intresserad av maskiner. Redan som 15-åring fick jag jobb på en maskinfirmas i närheten. Ett jobb blev att leverera nya Aktiv skördetröskor 1962. Det blev många. Tillbaks från gårdarna tog vi med oss självbindaren som byttes in. Vi körde dem direkt till tågstationen. När en vagn med självbindare var full gick den mot Norrland, där de fortfarande gick att sälja. Sedan gick utvecklingen fort. Redan i slutet av 1960-talet gjorde många bogserade tröskor samma resa mot Norrland, när Sörmlandsbönderna bytte till självgångare.

Hemma på föräldragården var det dock en bogserad Munktells-tröska som gällde.

– En tung maskin försedd med relativt små tvillinghjul. De gick mycket tungt att dra när det var blött.

Åke har ytterligare en Aktiv M, med säckanordning.

– Den är inte igång. Jag måste sätta ditt en ny matta på den också.

Efter några år tillverkade Aktiv även en självgående tröska. Den



Det går fint med den gamla T-24 om det inte bli för bra spannmål, då går det för tungt.

kallades M2 S och var i allt väsentligt en självgående M, men med lite bredare skärbord. Det blev ett problem. Det matade inte riktigt från kanten på bordet. Många löste det genom att peta fram lite med en pinne ibland.

**Tröskorna tillverkades av** Westeråsmaskiner AB i Morgongåva, när Heby, som då låg i Västmanlands län. Deras verksamhet etablerades etablerades redan 1898. Från början tillverkades bland annat slåttermaskiner för häst och såmaskiner. Tröskorna presenterades 1948, men tillverkningen kom

igång ordentligt 1952.

På 1950-talet började sedan tillverka snöfordon. Bland annat ett bandgående fordon kallat Snowtrac och en snöscooter kallad Snowtric. I slutet av 1960-talet stötte företaget på stora ekonomiska problem. Ett tag hette ägarkoncernen And Fischer. Lite senare var Elektrolux inne som ägare.

Nästa steg i utvecklingen blev också en storsäljare. Den kallades Aktiv 800. En het ny självgående Skördetröska. Den kom att moderniseras i olika steg och överleva i princip ända till slutet

av 1980-talet. Då såldes tröskorna under namnet Aktiv Överum. Men innan dess hade de under ett antal år sålts under Volvo BMS varumärke.

**Åke köpte sina** tröskor i Morgongåva för några år sedan.

– Det fanns en aktiv förening som ville bevara maskiner och industriminnen där. De skulle få disponera en del av den gamla industrins lokaler. Men det gick i stöpet och de fick dåligt med utrymme och sålde då ut en del av de maskiner de köpt på sig.

HENRIK ÖSTENSSON



Lars Föckelkär tröskar havre med sin Aktiv 800, som han precis köpt.

FOTO: HENRIK ÖSTENSSON

## ”Tänkte att det lika gärna kunde bli lite nostalgi”

**Lars Föckelkär, Pålsboda, har en Aktiv 800 som vid en första anblick ser nästan ny ut.**

**– Ja. Den kan inte vara körd många timmar. Det är första gången jag tröskar med den. Jag köpte den långt uppe i Norrland.**

Lars odlar numera bara lite havre som han eldar i en spannmålsspanna.

– Jag hade ingen bra tröska och skulle köpa en. Fick se den här på annons och tänkte att jag

lika gärna kunde göra det till en nostalgitripp och köra med en veteranmaskin. Det är så lite areal det rör sig om, så det går fint. Har själv lastbil för maskintransport, så det var inga problem att hämta.

– Jag började med en sådan här

en gång för länge sedan. Min far köpte den i början av 1970-talet när den gamla, bogserade Aktiv M-tröskan skulle bytas ut. Så det här är grejer man känner igen, säger Lars och äntrar den gamla tröskan.

Aktiv 800 blev alltså en efter-

följare till Aktiv M2 S, som allt väsentligt var en självgående Aktiv M.

**800:an blev en** storsäljare som i moderniserade varianter överlevde till slutet av 1980-talet.

HENRIK ÖSTENSSON



Texel används ofta som faderdjur i lammköttproduktion. De flesta baggar på auktionen, och den dyraste, var också av rasen Texel.

FOTO: HENRIK ÖSTENSSON



Clas Möller från Laholm tog tillsammans med pappa Torgil hem storpott både på bedömning och i auktionen.



En Texelbagge har ett speciellt utseende, med ett brett huvud.



Dorper är en relativt ny ras inom Svensk lammproduktion. Speciell med sitt svarta huvud. 7 baggar såldes på auktionen.

# Kötttrasbaggar gick under klubban på Vretaskolan

**I början av september hölls stor baggauction på Vretagymnasiet utanför Linköping.**

**Auktionen hålls återkommande andra helgen i september och är den största i landet. Den är helt inriktad på köttproduktion. Totalt anmäldes 73 baggar.**

– Den här auktionen är helt inriktad på de raser vi i Sverige använder för lammköttproduktion. Raserna Texel, Dorset, Suffolk, Finull samt Dorper, berättade Tomas Olsson, ordförande för Sve-

riges lammproducenter, en av de organisationer som ligger bakom auktionen.

**Texel är allra** störst, 37 baggar anmäldes, Dorper som är en ny ras, representerades av sju baggar.

– Finull är ingen renodlad kött-ras. Men den används ändå flitigt i lammköttproduktion som moderdjur. De tackor som används i produktion är ofta en korsning mellan exempelvis Finull och Dorset, medan baggen är en Texel, fortsätter Tomas.

Texel är en utpräglad fadersras,

som från faderssidan nedärver egenskaper som ger fina, stora lamm med mycket muskler, medan de andra raserna är utmärkta moderdjur.

**Lamm-nestorn Kaj Sjunnesson**, Strängnäs, var den som tog initiativet och startade baggauctionerna 1995.

– Aveln i landet var utvecklad då. Vi var tvungna att vidta åtgärder för att kunna få fram bra lamm och utveckla näringen. Hade man då förstätt vilken utveckling som skulle ske hade man nog knappt

trott sina ögon. Våra avelsdjur ligger i dag bland de bästa i Europa, säger Kaj.

**Innan auktionen genomgår** djuren en veterinärbesiktning och en bedömning. Där stryks en del djur.

– Kraven är mycket höga. Vi vill ju kunna garantera att man köper en fullt frisk, fungerande bagge och att vi inte sprider några smittor, säger Kaj.

Det sker också en ultraljudsscanning där ryggmuskeln storlek mäts.

Det är den som sedan blir lammfilé och kotletter.

Medelpriset för sålda baggar blev 9 625, lite lägre än i fjol då medelpriset var 9 637. Dyraste baggen som såldes var en Texel från familjen Möller som gick för 20 000 kronor.

På bedömningen av texelbaggar kom de tre högst rankade baggar från samma gård, Det är far och son Möller från Ysby Nygård, Laholm, som lyckats extra bra med sin avel. Bland annat genom import av livdjur från Holland.

HENRIK ÖSTENSSON

### LANTBRUKSDÄCK

Vi lagerför alla dimensioner. Snabba lev. med DHL över hela landet ända hem till Er eller om ni vill för avhämtning. Då kan vi hjälpa Er med montering eller däckreparation.

7.00-12/6	780-	10.00R20/16	2652-	320/85R24	2696-
9.00-13/12	1833-	320/70R20	2774-	18.4/15-34/14	6080-
5.00-15/4	493-	12.5-20/12 Gräv	3540-	460/85R34	6689-
27x10.50-15/6	1791-	12R22.5/16	2621-	520/70R34	8660-
10.00R15/18	3024-	480/70R24	5335-	12.4/11R36	3513-
400/60-15.5/14	1950-	20.5R25/**	9985-	340/85R36	4376-
6.00-16/8	825-	18.4/15-26/12	4150-	12.4/11-38/8	3295-
7.00R16/12	1516-	12.4/11R28	2611-	13.6/12-38/8	3313-
7.50-16/8	795-	360/70R28	3390-	340/85R38	4075-
9.00-16/16	1853-	380/70R28	4021-	420/85R38	6466-
9.5-16/4	1632-	440/65R28	5493-	16.9/14-38/8	4800-
11.00-16/8 3-rib	1516-	420/70R28	4788-	480/70R38	7291-
9.5R17.5 beg	235-	420/85R28	4365-	600/65R38	12077-
7.50-18/8	897-	14.9/13-30/8	3344-	520/85R38	8290-
10.5/80-18/14	1579-	16.9/14-30/14	4150-	20.8R42	11453-
12.5/80-18/14	1896-	420/85R30	4980-	650/65R42	14992-
18-19/5/16	5095-	12.4/11R32	3051-	13.6R48	6570-
7.50-20/8	1126-	600/65R34	11770-	Monteringsäm	165-

Återvinningsavg ingår. Inga extra avg tillik utöver verklig frakt och moms lämnas vid best. OBS! Vi lagerför även: Dubbelmontage och radodlingshjul. Lösa fälgar och dubbelmont. detaljer. Kontakta oss, det lönar sig!  
"En naturlig mötesplats för lantbrukare i däckfrågor." Ingen däckdim är okänd för oss!

**P**ETTERSSONS  
DÄCKSERVICE  
Hälltorp - 633 48 Eskilstuna  
Ring Tel. 016-14 01 36

## Vi har lösningen på halmbristen!



BESÖK OSS PÅ  
Elmia Lantbruk  
24-26 oktober  
Torv & Maskin AB  
Monter: C03:18

**STOCKÅS TORVSTRÖ**  
www.torvomaskin.se

☎ 0586-72 89 00 eller 0585-402 16

## Pelletsbrännare

Byt din oljebrännare till en pelletsbrännare i befintlig panna. 20kW-1MW. Vi har även pannor från 30kW-1MW.

**Spannmålstorkning, lokal uppvärmning, processvärme.**



Kontakta Per Aldén för mer information:  
Tel. 070-511 20 03  
per.alden@nybyel.se

**Nyby Elektronik, Per Aldén**  
Sätrabrunn Nyby 107, 733 95 Sala  
www.pelletsbrannaren.se

## NÄRPRODUCERAT FARINGE KÖTT AB



**Ring gärna våra inköpare:**

- Anna Säfström Tel. 0224-963 15
- L-H Säfström Tel. 070-413 77 77

0224-963 15 • 0704-13 77 77  
HUDDUNGBY



## HÖSTKAMPANJ!



Smörjoljor	Dunk 20L	Fat
<b>Lukoil Avantgarde Ultra 15w-40</b> Motorolja för diesel/bensin	19,75 kr / liter	18,75 kr / liter
<b>Lukoil Geyser LT 32</b> Hydraulolja	16,45 kr / liter	15,45 kr / liter
<b>Lukoil Geyser LT 46</b> Hydraulolja	16,45 kr / liter	15,45 kr / liter
<b>Lukoil Verso LVX</b> Transmissionsolja för våta bromsar	21 kr / liter	20 kr / liter
<b>Teboil Moto K (sommar)</b> Såg- & kedjeolja	15,75 kr / liter	14,75 kr / liter
<b>Teboil Moto T (vinter)</b> Såg- & kedjeolja	15,75 kr / liter	14,75 kr / liter

**Dunk 10L Fat**

Alla priser exkl. moms.  
Fri hemlev. vid beställning av minst 1 fat eller 200 liter!  
Gäller t.o.m. 31 oktober 2018



**Du kan även beställa:**  
diesel villaolja adBlue spolarvätska glykol avfettning

**Ring oss för priser!**

Mellansvenska **0290-33 440**  
**Oljejouren**  
diesel smörjmedel kemi  
www.oljejouren.se

## Vill du skapa lönsamhet i din skog? Kontakta oss på SKOGsam!

Se över din fastighets behov – möjligheterna är goda!



 Stig Åberg 070-250 60 00	 Pär Thunqvist 070-669 69 62	 Lars Einarsson 070-250 00 40	 Erik Ståhl 070-213 03 06	 Dag-Henrik Larsson 070-250 90 00	 Magnus Karlsson 070-250 00 80	 Erik Halvarsson 070-250 60 45	 Dan Öhman 070-250 00 60
--	---	---	--	--	---	---	---

**SKOGsam** 0582-200 01  
www.skogsam.se



Tommy Jansson går in i "väggen" av mycket tät, orörd skog. Att få stammarna att ramla åt rätt håll, så man kan ta sig fram smidigt är en av utmaningarna. Han har med sig två röjsågar. En stor, lite tyngre, och en lättare smidigare, för lättare röjning.

# Han är en riktig röjarkille

**Att röja i sin skog är avgörande för en någorlunda tillväxt. Det vet alla skogsägare. Trots det finns ett rejält röjningsberg. Tommy Jansson på företaget Skog & Trädgård i Kumla behöver inte sysslolös.**

Jag träffar Tommy i ett skogsparti en bit söder om Sköllersta i Sydöstra Närke.

– Det finns att göra, men ofta kommer jag in alldeles för sent. Det vanliga är att skogsägaren själv tänker röja. Men det stannar ofta där. Och lövsly växer något oerhört. Rätt var det är är det som här, en vägg, säger Tommy och pekar in i området han röjer.

**När det väl** blivit så bli röjningen betydligt mer tidskrävande och därmed kostsam än vad den borde varit.

– Det man tänker sig spara genom att göra arbetet själv blir då i själva verket en högre kostnad än än vad som hade varit motiverat.

Tommy började i skogen för 18 år sedan.

– Jag hade då jobbat sedan gymnasiet i bilbranschen, inom alla dess delar. Jag kunde det och

ville göra något annat. Jag hade en kompis som hade ett skogsföretag och jag frågade om jag fick börja där. Sedan har jag bland annat tagit grönt kort, motorsågskörkort och gått flera kurser om naturhänsyn. Den blir allt viktigare i det här jobbet.

– Skogen ligger så att säga i generna. Jag gillar det hårda jobbet i det här. Man får ju ett rejält träningspass om dagen och får vara ut i naturen. Baksidan är att det tyvärr, merparten av säsongen, regnar.

**Den här sommaren** har dock inte regnet varit ett problem.

– Nej, tvärt om. Torkan har ju gjort att jag fått hålla uppe en stor del av sommaren. Det finns inga regler som förbjuder en att röja när det är torrt. Det är ens eget omdöme som avgör. Det var dock så oerhört torrt att vi valde att ligga nere. Ett barr mot avgasröret, eller en sten mot klingan, kan ju få förödande konsekvenser. När jag kunnat röja har getingar varit det stora problemet.

Tommy menar att en av nackdelarna med hans jobb är låg betalning.

– Jag gör inte det här för pengarna, men det är väl dåligt betalt, visst är det det. När jag säger att jag är skogsarbetare undrar folk ofta vad man gör. Många tror allt skogsarbete sker i maskin.

**Tommy kallar sig** själv som manuell skogsarbetare, inte bara röjare.

– Röjningen är ju bara en del av mitt jobb. På våren och försommaren blir det ofta skogsplantering. Jag är också det som numera kallas motormanuell huggare. Ofta arbetar jag där maskiner inte får gå in, eller invid en skogsmaskin med att fälla övergrova träd.

När det blåst kommer också Tommys kompetens in.

Ofta vind svåra vindfällningar där det ligger träd i brötar kommer jag in och såga loss träden.

**Tommy jobbar ensam.** Därför är säkerheten viktig.

– Telefonen lätt tillgänglig. Första förband finns både på mig och i bilen. Bilen parkerad åt rätt håll i fall jag skulle skada mig och behöva köra iväg skadad. Ett extra laddat bilbatteri ingår också i standardutrustningen.



Tommy Jansson är motormanuell skogsarbetare.

FOTO: HENRIK ÖSTENSSON

I den blå skåpbilen har Tommy med sig massor med grejer. Kläder för olika väder, ombyten, bensin, olja. Det finns också två röjsågar, en stor och en liten. Samma med motorsågarna. Ett par planeringsrör finns också med.

**Jag följer med** Tommy in i skogen.

– Lite förenklat säga att jag här lämnar stammar med två meters lucka. Naturhänsynen är som sagt viktig. Rönn och sälj är exempelvis prioriterade trädslag, som ofta

sparas. Sälgen är bra för att den blommar tidigt. Viktigt för bina. Rönn spar man ofta också, om det inte är som här, där det finns oerhört mycket rönn, säger han och pekar. Lite varstans i den djungelartade växtligheten kommer det fram små granar.

– Nu får de ytrymme och kan skjuta fart, säger han och går vidare med sågen puttrande på tomgång.

HENRIK ÖSTENSSON





## EgendomsMäklarna

Specialisterna på Jord & Skog

Vi förmedlar Jord & Skogsbruk,  
Större och Mindre Gårdar samt Hästgårdar.  
Värdering och Fastighetsbildning.

### Södermanland

Fastighetsmäklare Agronom Ekonom  
Johan von Arnold  
Kontor 0150-300 05

### Uppland

Fastighetsmäklare Lantmästare  
Bo Pettersson & Björn Målsäter  
Kontor 018-374 375

[www.egendomsmaklarna.se](http://www.egendomsmaklarna.se)



*Vi visar vägen  
till en lyckad  
försäljning!*



## Oss kan du räkna med i skogen.

Som Sveriges största skogsägare känner vi ett ansvar för att alla vi gör affärer med blir nöjda. Det gäller våra många lokala kunder, entreprenörer vi anlitar och alla privata skogsägare som vi samarbetar med runt om i landet. En bra affär för dig som skogsägare kan handla om att vi plockar fram största möjliga andel timmer ur din skog. Att kvaliteten på arbetet vi gör i skogen är hög. Och att din skog tillsammans med vår egen i slutänden bidrar till klimatsmarta slutprodukter och tillväxt för hela Sverige.

Gör en bra virkesaffär. Kontakta oss idag.  
Du hittar oss på [www.sveaskog.se/virkeskopare](http://www.sveaskog.se/virkeskopare)

  
**SVEASKOG**

## Sten & Betongteknik i Katrineholm AB

*Från fast berg till  
krossad produkt*



### Bergsprängning - Stenkrossning - Håltagning

Vi är auktoriserad bergsprängare med lång erfarenhet av sprängning i olika miljöer. Vi hjälper dig när du behöver hjälp att ta bort berg, sten och betong.

*Kontakta gärna oss!*

Sten & Betongteknik i Katrineholm AB  
0708-67 01 53 | [www.sbteknik.se](http://www.sbteknik.se)



### Skogsskiften till salu

Lekeberg Kinkhyttan, 10 ha.

Laxå Grönlid 30 ha

Laxå Lilla Hägghemmet 20 ha med byggnation

Lekeberg Mullhyttan 55-60 ha

Örebro Glanshammar, på ingång.

### Boendegårdar

Askersund Frösshyttan

Lekeberg Frövi, tre bostäder, verkstad och lager

### Hästgårdar

Kumla Dyningeberg

Med flera, underhandsförsäljningar.

### Tomter

Askersund, invid Vättern

Kumla, Vallersta

Kumla, Julsta

Förutom förmedling, så värderar, taxerar, upprättar vi handlingar av skilda slag.

Välkommen till [www.varhulta.com](http://www.varhulta.com) för mer information eller via telefon.

Telefon: 0585-262 00  
[www.varhulta.com](http://www.varhulta.com)

**VÄRHULTA**  
GÄRDSMÄKLARE

# TÄNK, GRÖNARE DRIVMEDEL.

En och annan tanke om hållbarhet, utsläpp och miljöpåverkan har säkert passerat under timmarna bakom ratten. Kanske har du funderat på var det går att hitta drivmedel som är mer hållbart? Preem Evolution Diesel tillverkas delvis av tallolja, gjord av restprodukter från skogen och sänker koldioxidutsläppen\*. Välkommen in för att se hur vi kan hjälpa er att tanka bättre.

\*jmf med standarddiesel



Strömmingen kan inte säljas utomlands men ett förbättrat vatten kan ändra på det.

FOTO: SVEN O SUNDIN

## Dioxiner i fisken

**Fiskarna i Östersjön kan komma att bli friskare när havets dioxinhalt minskar. Men fortfarande finns frågor som forskarna vill ha svar på. -Vi har sett rester av bekämpningsmedel som idag inte är tillåtna, säger Karin Winberg vid institutionen för vatten och miljö vid SLU.**

Kvaliteten på vattnet i Östersjön är sådan att Livsmedelsverket gått ut med rekommendationer att inte ha alltför hög konsumtion av strömming. Halten av dioxin i vattnet och fisken har inneburit att den inte går att sälja inom övriga EU-länder. Sverige har sedan 2002 fått ett undantag att inom landet fånga och sälja strömming. Undantaget är numera permanent. Även svenska livsmedelsmyndigheter och forskare rekommenderar att inte äta strömming mer än någon gång i vecka och att barn och gravida skall vara betydligt försiktigare. Rekommendationerna gäller i första hand strömming men i viss mån även vildfångad lax.

Att Sverige arbetat för ett undantag kan ses som

en omsorg om det svenska kustnära fisket och ett antal fiskeföretagare finns utmed Norrlandskusten. Det är också utmed den kusten som ett antal massfabriker ligger och där man vet att i bottenlammet finns betydande rester av kemikalier och dioxin.

**Dioxin är en kemisk förening** som är fettlöslig och som är svår att bryta ner. Den lagras i naturen och halten ökar ju högre upp man går i näringskedjan. Dioxinet finns enligt forskningen i över 200 olika varianter. För att få en bättre bild av förekomst och halter har SLU genomfört sedimentprover och undersökt andra källor. – En viktig slutsats från våra studier blev att luft är den största källan men att vi också ser bidrag från cellulosaindustrin, säger Karin Wiberg. Hon berättar att forskningen även visar att nedbrytningen sker olika i olika fiskar och ålder på fisken. Dessutom att man konstaterat att när halten av de atmosfäriska källorna gått ner har man hittat ämnet tetraklorfenol, ett bekämpningsmedel som

används på sågverk för att skydda trä mot mögel. – Det var oväntat för användningen av klorfenolprodukter är förbjudna sedan länge. Nu kommer man att följa upp studierna med rekommendationer för hur halten av dioxin skall minska i Östersjön och fisken. Om halterna sjunker tillräckligt mycket skulle strömmingen och laxen kunna säljas även på andra marknader. – Problemet är att halterna i fisken inte sjunker i den takt man vill att den skall sjunka men att mer kunskap och effektiva åtgärder kan ge bra resultat.

**Utmed norrlandskusten finns** ett antal lokala fiskare som skulle påverkas av ett renare hav och mindre risk för dioxin i fisken. Dennis Westlund är en av norrlandskustens fiskare. I fiskeläget Skärså har han byggt upp sitt fiske och ett förädlingsföretag. – Ett renare vatten är klart bra för alla, inte minst för mig som fiskare och företagare. Det skulle också kunna innebära att fisken ökar här nära kusten.

SVEN O SUNDIN



### Vi är certifierad återförsäljare till Preem.

Preems certifierade återförsäljare har kunskap om produkter, lagar, hållbarhet och säkerhet samt uppfyller Preems höga krav på sund ekonomi, servicegrad, affärsmannaskap och etik. Kunderna får därför en kompetent leverantör med god lokalkännedom som säljer produkter med hög kvalitet.

  
**OSTKUSTEN**  
energi  
011-49 60 400

**VI KÖPER IN OCH ÅTERVINNAR:**

- Järn- & metallsrot, koppar, rostfritt m.m.
- Balk, plåt, redskap, tomfat, elmotorer mm



**ARVID SVENSSONS**  
- ett miljöföretag i Almgruppen

026-12 13 74 Trutvägen 4, Gävle  
[www.arvidsvenssons.se](http://www.arvidsvenssons.se)

**VI LAGERFÖR:**

- Plåt • Stång • Balk • Rör
- Aluminium • Rostfritt • Armering
- Skopstål • Gallerdurk



**HANDELSSTÅL GÄVLE**  
- ett miljöföretag i Almgruppen

026-495 99 00 | Trutvägen 4, Gävle  
[www.handelsstalgavle.se](http://www.handelsstalgavle.se)



**Kontakta oss för mer info/anmälan.**

**MOTORSÅGSKÖRKORT NIVÅ A-B**



**I samarbete med Säker skog genomför vi kurser för motorsågs-körkort.**

**Tillverkning av hydraulslang DYGNET RUNT!**

Oljor från Q8 oils  
**ASPEN**  
-miljövänlig bensin

**Vi har öppet när vi är vakna. Vi vaknar när ni ringer!**

Vägbeskrivning: Kör mot Davidshyttan, Hedemora. Se skylt Slangservice  
Mer info: Mats 070-201 90 31 • [www.backnilsbo.se](http://www.backnilsbo.se)

ÄVEN EN  
LITEN ANNONS  
SYNS BRA

**Pex-Kulvert**  
Leverans hela landet, ring för pris  
**Jonas Carlander** enskild firma  
0706-95 01 07



**RÄTTVIKS KOMMUN** *Möt din framtid hos oss!* **Stiernhööks gymnasiet** i Rättvik

**Öppet hus 17/11 kl. 10**  
på Naturbruksprogrammet  
Djur - Häst - Lantbruk - Naturvetenskap  
NIU Ridsport

[stiernhooksgymnasiet.se](http://stiernhooksgymnasiet.se)

**ÖSBY** VÄSTMANLANDS NATURBRUKSGYMNASIUM

**LANTBRUK** **SKOG** **SALA KOMMUN**




osbygymnasium.se

Gillar du naturen och vill köra maskiner med den senaste tekniken? På NB/Skog får du mycket körtid och gedigna kunskaper om skogen. Är du "på hugget" är det inga problem med jobb efter gymnasiet.

Är du lite driven och vill ha ett omväxlande arbetsliv? Går du NB/Lant kommer du att ha roligt i skolan. Dessutom finns det både djurskötarjobb och maskinförarjobb som väntar, direkt efter gymnasiet.

Vi har även NB Djur/Häst, Bygg- och anläggningsprogrammet samt gymnasiesärskola

**Har flygfotot bleknat?**



Vi har negativerna till miljontals flygbilder från 17 företag, från 1950 till nutid!  
Hör av dig så letar vi efter din gård eller villa!

0171-241 00  **SVENSKA AERO-BILDER**  
[aerobilder.se](http://aerobilder.se)

**Solinnovation - Vi gör solel enkelt för dig**



<p><b>Arxus Pioneer</b> Lämpor sig bäst för användning under vår, sommar &amp; höst. 100% naturgummi. <b>1036:-</b></p>	<p><b>Vi kan optik! Kolla ALLTID med oss först!</b> <b>Aimpoint</b> <b>ZEISS</b> <b>TRACON</b> <b>SWAROVSKI OPTIK</b></p>	<p><b>Ätelkamera/Övervakningskamera Pro-Optics PRO 1.3G inkl 3 månaders HylteSIM Bas + SMS</b> Vi kan nu stolt presentera Svenska Pro-Optics senaste kameramodell PRO 1.3G. Kameran är en helt Svenskdesignad kamera som är helt anpassad till våra Nordiska förhållande. <b>HYLTE SIM 2396:-</b> (2795:-)</p>	<p><b>Woolnet Hiking</b> <b>ALLTID NYHET!</b> <b>636:-/del</b> Nätunderställ för maximal isolering och ventilation. 91% merinoull.</p>
<p><b>VI HAR LJUDDÄMPARE FRÅN:</b> <b>aimSport</b> <b>CElestoni</b> <b>ALLTID RÄTT PRIS</b> <b>RCC</b></p>	<p><b>Genzo Elryggspåra</b> Kapacitet 10 liter. Vikt 3,2 kg. Just nu ingår Hardi droppskydd värde 292:- <b>1196:-</b> (4052:-)</p>	<p><b>M380 Elstängselagregat 3,8 J</b> <b>Genzo</b> Av högsta kvalitet! Tillverkat i Tyskland. 3 års garanti! Även 3 års åkskyddsgaranti! <b>956:-</b> (Op: 1596:-)</p>	<p><b>KNOCK-OUT PRISER!</b> <b>Genzo PROSAFE</b> <b>Vapensåp</b> Inkl. brandbox <b>\$1500 Sido Super Kodlås 4796:-</b> (7988:-) <b>ALLTID RÄTT PRIS!</b></p>
<p><b>Wood's Avfuktare DS36 Pro</b> DS36 PRO är en mycket kraftfull avfuktare som är lämplig för bygg- arbetsplatser, lagerlokaler, källare, torkrum och andra utrymmen upp till 190kv.m. <b>3440:-</b> (5596:-)</p>	<p><b>Tretorn Rancher</b> Lantbruksstövlar/arbetsstövlar med stålhätta. Inkl. skotork UV-Dry värde 495:- <b>796:-</b></p>	<p><b>Heck-Pack</b> Lastflak i 1000 eller 1200 mm Från: <b>2152:-</b></p>	<p><b>Huggarpaket</b> *HVA Skogshjälm Functional *STHIL Function Universal skyddsbyxa *Lumberjack huggarstövlar *Genzo fällklipp *Första förband <b>1599:-</b> (2515:-)</p>
<p><b>Artic Sport High</b> Testad ner till -40°! Stötdämpande sula med extra bra grepp <b>759:-</b> (1040:-)</p>	<p><b>NNZ Vedsäck Ventilrad 1500 liter</b> UV-beständig. Öppen topp &amp; stängd nätbotten. 180 gram PE-nät. <b>119:-/st</b></p>	<p><b>Barbour Dam &amp; Herr</b></p>	<p><b>HYLTE</b> JAKT &amp; LANTMAN</p>

Priserna är exkl. moms. Med reservation för eventuella tryckfel och prisjusteringar utom vår kontroll.  
Tel: 0345-40 000 [www.hylte-lantman.com](http://www.hylte-lantman.com)

**sol innovation**

Solpaneler är det bästa och säkraste sättet att spara pengar. Du producerar egen miljövänlig el och slipper dyra elräkningar från de stora elbolagen. Vi tar hand om hela processen från projektering till nyckelfärdig solcellsanläggning.

Kontakta oss för gratis rådgivning och offert!

TOBIAS STENBERG • [TOBIAS.STENBERG@SOLINNOVATION.SE](mailto:TOBIAS.STENBERG@SOLINNOVATION.SE)  
TELEFON: 0729-648 900 • [WWW.SOLINNOVATION.SE](http://WWW.SOLINNOVATION.SE)

# Vaktlar inga vanliga höns

De driver vad som troligtvis är Sveriges största värpstall för vaktlar. I dag finns produktionen, med 1 000 värpvaktlar i ett gammalt mjölkstall vid Rejmyre i Norra Östergötland.

Men paret Elena och Felix Lundberg söker lokaler närmare Örebro. Eventuellt ett nedlagt mjölkstall. De har smygstartat med äggförsäljning på en matmarknad i Wadköping.

Man kan nog säga att paret har en rätt ovanlig ingång till de gröna näringarna.

– Vi är egentligen företagsutvecklare och arbetar bland annat ISO-certifiering av företag. Men vi investerar också i olika idéer, företag, vi tror på. Tack vare kontakter kom vi i kontakt med Nikolay Arsentjev, bioingengör från Ukraina, som brinner för och har stor erfarenhet av vaktelproduktion, bland annat i Frankrike. Han hade kunskaper och idéer han ville utveckla, vi är intresserade av miljövänlig matproduktion och mat. Vi slog oss ihop och bildade företaget Swedish Eco group, berättar Elena.

Det är inte helt enkelt att hålla vaktlar för äggproduktion.

– Nej, de betar sig inte riktigt som värphönsor. För det första kan vaktlar flyga. När de blir rädda flyger de snabbt uppåt. Har man då för hög takhöjd kan de få sådan fart att de slår ihjäl sig mot taket. Det är också så att de inte, som höns, lägger ägg i reden, de värper där de råkar befinna sig, direkt på golvet.

Temperaturen är ett annat problem. Vaktlarna gillar när det är ordentligt varmt. Först då lägger de ägg, varje dag. Att ha dem utomhus fungerar inte om de ska värpa. Samtidigt gör en kroppstemperatur på 42 grader att det lätt blir för varmt, sommartid.

– Allt sammantaget skapar en del utmaningar. Dessutom finns inte några regler, blanketter eller liknande som berörda myndigheter, som jordbruksverket. De hade aldrig hanterat storskalig vaktelproduktion, det skanades rutiner. Vi har till stor del fått lära dem med hjälp av Nikolajev och hans sakkunskaper och erfarenheter. Men vi har nu lyckats få de flesta tillstånd vi behöver.

Det finns de som håller vaktlar i Sverige. men det är i mindre, ofta lite hobbymässig skala, och för produktion av själva djuren, avelsdjur.

För en rationell drift har trion utvecklat ett slags moduler som rymmer cirka 20 värpande vaktlar.

– De ska vara hyfsat enkla att tillverka. De ska på sikt fungera automatiskt med avseende på foder och vatten, säger Felix.

Modulerna ska också göra det



Till skillnad från många andra vaktlar i Sverige är värpvaktlarna vita. Elena, Felix och Nikolajev importerat befruktade ägg från bland annat Frankrike.

FOTO: ELENA LUNDBLAD



Elena Lundberg-Lundblad och Felix Lundberg

## »Allt sammantaget skapar en del utmaningar.«

förhållandevis enkelt att utvidga, expandera.

– Vi börjar i en takt vi kan hantera utan allt för stor belåning. Men planen är att expandera. Vi har mönsterskyddat modulerna och är därför lite förtegnade om konstruktionen. Men en av funktionerna är en exakt avvägd golvutlutning, så äggen rullar sakta och fint mot en uppsamlingsränna, nödvändigt, eftersom vaktlar inte värper i reden. Vaktelmodulerna är också självrengörande.

Planen är att föra in vaktelproduktionen i ett större kretslopps-system.

– Ja. Vi planerar för ett system där vaktlarna är en del i en större produktion. Vår, sommar och höst ventilerar vi ju bort värme från stallet. Den värmen skulle kunna ingå i uppvärmningen av ett växthus, där vi också använder vaktel-gödseln.

– Inriktningen är en ren produktion, utan kemikalier och tillsatser. Vi köper ekologiskt foder från Lantmännen där vi har ett bra samarbete så vi har koll på exakt vad det innehåller. Vi får mala fodret till en finare blandning för att vaktlarna ska kunna äta. Däremot får vi inte KRAV-certifiera vår



Vaktelägg är vackra. Men utseendet, från samma ras, familjetrad kan variera, ibland blir äggen gröna.

produktion. Det har att göra med att KRAV-regeverket inte tillåter att vi har vaktlarna inomhus hela tiden. Det är dock nödvändigt. Vaktlar värper inte annars.

– Vi har tillstånd till en mindre försäljning under samma regelverk som viltprodukter. Vi har varit på marknader och sålt till restauranger. Vi väntar nu på tillstånd för vårt lilla äggpackeri. När det är klart hoppas vi kunna sälja ägg via livsmedelsbutiker. Det är en delikatess, en premiumprodukt, men den ska vara tillgänglig och möjlig att köpa, prova, för alla, fortsätter Elena.

Nästa steg blir att bygga och inreda ett litet slakteri.

– Eftersom vaktlar är så små behövs inga avancerade stora lokaler. Intresset för köttet är stort, men eftersom vi båda är vegetarianer är det lite av Nikolajevs skötebarn. Men det finns absolut en lönsamhet i slakten. Vaktelutpärarna kan under goda förutsättningar födas upp till slaktvikt på en månad.

En annan fördel med vaktlar är att det går fort att utöka sin besättning.

– Ja. Äggen kläcks på 17 dagar och vaktelhönorna börjar värpa redan efter tre veckor. Så vill man ha fler värpande djur går det fort att kläcka fram nya.

HENRIK ÖSTENSSON

### RUNDBALSPRESS- REMMAR

**LEVENE MASKIN AB**  
0512-60397

### REXSTUGAN KNUTTIMRADE STUGOR

- Timmerhus
- Timmerstugor
- Härbren
- Knutar
- Stommar
- Attefalls
- Utemöbler
- Friggebodar
- Garage
- Förråd



070-627 50 88  
www.rexstugan.com



Besiktningfria Kompressor  
5,5hk - 100L tank 4 800kr+moms  
7,5- 2x80L tank 7 500 kr+moms  
www.bengtsbilmaskiner.se  
070-180 73 73 • 0660-820 67



3T H=1m, 3fas  
14 000 kr + moms  
www.bengtsbilmaskiner.se  
070-180 73 73 • 0660-820 67

- Betongrör
- Slamavskiljare
- Plaströrsprodukter
- Vågtrummor
- Lecablock
- Lungersågen

**GÖTLUNDA**  
CEMENTVARUFABRIK AB

Tel: 0589-530 30  
www.gotlundacement.se

### P-O:s SKOG & DIVERSE

Ingelsby Södra 305  
694 99 Skyllberg

Mikael 070-206 27 43  
P-O 070-206 27 42  
p-osdiv@telia.com

- BYGGNADSREPARATIONER
- ANLÄGGNINGSARBETEN
- VÅRD AV ÄLDRE BYGGNADER

## GÖDSELPUMP

**Skrummatad**  
Robusta pumpar från  
HM-Pumpen

**Alega**  
Teknik  
www.alegateknik.se  
Tel 0451-70 90 38

## Hydraulvinsch



Dragkraft  
1400/1700/2200 kp  
Manuell och radiostyrd.  
Enkel montering på  
alla kranar.

We-1400  
med  
2 kanal radio.  
13.900:-  
+ moms o frakt

**Weimer** Tel 0381-710 10 | www.weimer.se



**SANDSTRÖM**

## Svensktillverkade jordkällare

Färdiginredda jordkällare i modern tappning.

Tillverkade i glasfiberarmerad plast, en lätt, stark och välbeprövad konstruktion, som håller i flera mansåldrar.

www.jordkallare.se • www.sandstromwebshop.se  
0910 - 941 00

Hallbyggnader sedan 1993



## Kvalité till rätt pris

Stålhallar isolerade & oisolerade för  
industri, lager, sport, ridhus m.m..  
Kostnadsfri offert.

**PLÅTHUSET**

Telefon 0171-44 00 75 • Fax 0171-44 09 99  
Stenvretsgatan 1, 749 40 ENKÖPING

info@plathuset.com  
www.plathuset.com

## Helvassa arbeten sedan 1955! INLÄMNINGSTÄLLEN

FÖR ERA KLINGOR OCH VERKTYG

Anders Traktorservice Rättvik  
Karl Hedin Bygghandel Avesta  
Karl Hedin Bygghandel Leksand  
Ludvika Maskinservice

Mora Slipservice  
Cramo Sälen  
Järn & Bygg Malung  
Färgbröderna Malung

**SLIPSTATION TORSÅNG**  
1955

Tylla 306 Borlänge  
0243- 601 39 • slipstation.se



Läs mer på

www.slipstation.se/turbil

## Väggrindar och skyltar direkt från tillverkare



Begär vår  
broschyr!

Tel. 0345-109 70 www.hyltebruksskylt.se

## HAR DU JÄRN ELLER RADON I VATTNET?

Libradons vattenrening avlägsnar effektivt  
radon, järn, mangan, svavelväte och skadlig  
kolsyra. För hushåll, industri och lantbruk.

Överlägsen  
vattenrening  
utan tillsatser

– Ring oss! Så tar vi fram en lösning  
som passar ditt behov!  
www.libradon.se 0708-10 97 25

## LELY CENTER AVESTA



LELY- världsledande inom innovativa system  
för automatisk mjölkning och robotutfodring.

Kontakta oss för mer information  
Lely Center Avesta  
Tel 0493-120 60  
avesta@ave.lelycenter.com  
www.lely.com



Innovators in agriculture

## KYLAGGREGAT

Med hjälp av Frigo-  
aggregatet bygger du  
lätt ditt eget kylrum.

Nu även frysaggregat  
och uthyrning av kyl-  
och fryscontainer.



**REFRIGMAN AB**

Tel 0157-601 46

www.refrigman.se

## SVÅRT ATT SOTA PANNAN?

Sotningsfräsen RIF-cuttern, kopplad  
till en bormaskin, löser problemet.  
Böjlig axel finns för trånga utrymmen.



Se videon "RIF cuttern"  
på www.kastrup-genberg.se

Kastrup & Genberg AB  
Tel. 08 554 24080



## NYHET! KRONOS Predator 1700M Kedjeröjare

Överlägsen kapacitet och räckvidd

Räckvidd 4,55 m från traktorns centrum.  
Du når även andra sidan av diket.

Kraftig konstruktion, finsk kvalitets-  
produkt. Kardandrift med lamellkoppling.

Uppvikbart frontkastskydd för maximal  
körhastighet och kapacitet.



Även Hydr.driven modell för  
kranspets / grävmaskinmontage.



Dahlberg Maskin AB  
tel 0612-503 62

Se video på:  
www.dahlberg-maskinab.se

När det gäller:

## FASTIGHETSFÖRSÄLJNINGAR

**B-G GUSTAVSSONS**  
FASTIGHETSFORMEDLING

Tel. 016-12 63 26  
ESKILSTUNA

www.hemnet.se

Vi säljer din VILLA • JORDBRUKSFÄSTIGHET  
• FRITIDSHUS • BOSTADSRÄTT

Bokföring • Bouppteckning • Deklaration • Generationsskiften • Skatteplanering

**B-G GUSTAVSSONS**  
REDOVISNINGSBYRÅ

Tel. 016-126320,  
016-126321

bengt-goran.bgredovisning@telia.com

ETT HELTÄCKANDE FÖRETAG MED SPECIALISERING PÅ JORD & SKOG



Alla milor ska ha ett kvinnonamn. Denna är döpt efter en av föreningens eldsjälar, hon som bakar godast kakor.

FOTO: HENRIK ÖSTENSSON

# Kolningen som förändrade Skogssverige i grunden



Roland Karlsson, Lars Lejon och Ingemar Johansson har tänt milan och stoppar nu ner ved i trumman successivt. Lars stöter till med trästaken.

Så är års är det rätt vanligt att hembygdsvöreningar och liknande kolar kolmilor. Ett bra sätt att få en inblick i det hårda arbete kolandet innebar. Vi var på plats när kolarna i Dammtorp och Tiveds hembygdsvörening tände årets mila.

Kolningen var gigantisk under den period när träkolet användes i masugnarna i Bergslagen. Det kolades tiotusentals milor och kolningen har i hög grad påverkat hela vårt moderna skogsbruk.

Hembygdsvöreningen har kolat sedan mitten av 1960-talet. Milan som kolas varje år är föreningens i särklass viktigaste inkomstkälla. Grillkolen som säljs är populär.

– Det är Sydved som sponsrar oss med björkved till det här. Man börjar i botten med ett golv av bakar. På det byggs sedan milan upp av stående björkstockar. Man utgår från en grövre kubbe i mitten, kallad Kungen, berättar Roland Karlsson, en av kolarna.

Sedan gör man en vertikal trumma intill den, där man tänder. Runt den byggs veden upp. Ungefär 50 kubikmeter ved har vi använt. Det hela täcks med en blandning av jord och kolstybb.

– Alltså en restprodukt från tidigare kolningar, fortsätter Roland. På ena sidan av milan sitter en skorsten på en fyrkantig låda. Det kallas för en spis. – När vi tänder börjar vi med att elda i spisen för att få värme, och drag genom milan. Trumman i mitten, är då öppen uppåt, det finns en lucka överst.

– Sedan tänder man med en speciell tändsats på en käpp som vi sticker ner i trumman. När det väl birnner fyller vi successivt på med ved och trycker till, det kan ta hela dagen, säger Lars Lejon, en av de mer erfarna kolarna.

– Jag har varit med i flera decennier. Nu har jag fått en släng



Lars Lejon och Roland Karlsson tänds en tändsats av törved och näver som sedan sticks ner i trumman.



Här har det tagit sig nere i trumman. Nu ska mer ved på. Efter hand stängs luckan och tätas.



Lars Lejon övervakar milan så det tar sig bra nere i trumman.



Här inne sover kolarna.

av stroke, så jag är lite vinglig. Därför är jag inte med hela tiden, säger han.

När milan så är igång och kolar, täcks luckan på toppen med jord och stybb för att det ska bli tätt. Då vänder röken och går ut genom skorstenen på spisen istället. – Sedan gäller det att ha koll på lufttillflödet. Det finns rör runt om milan som leder in luft, med pluggar som vi öppnar och stänger tills milan är kolad runt om. Det får inte bli för lite luft, då slocknar det, för mycket luft gör att det brinner, det får det inte heller göra.

**Sedan måste man** successivt packa till när milan kolar och sjunker ihop.

– Det är viktigt. Annars bildas det luftfickor. Då kan milan slå, det vill säga att gasblandningen exploderar. Då kan täckningen rasa av och det börjar brinna ordentligt när luften strömmar in. Det är både jobbigt och farligt.

Förr hände olyckor när milor slog. Folk trillade ner i det håll som bildats och brann upp i hetan. Dessa milor fick stå kvar,

utan att man tog vara på kolet, fortsätter Lars.

I dag säljs kolet som grillkol. Förr användes det alltså när man framställde järn. Det område som i dag kallas bergslagen var fullt av hyttor, masugnar. Men även i Södra delen av Närke, Norra Östergötland och delar av Västergötland var järnframställningen viktig. Det kallas ibland för södra Bergslagen. Det gjorde att det kolades tiotusentals kolmilor, varje år.

– Kolförbrukningen var enorm. Det sägs att bara Rölfors hytta utanför Laxå. Dit en hel del Tivedskol gick, slukade kol från en mila på åtta timmar, säger Lars.

**En stor del** av landsbygdsbefolkningen ägnade sig nästan på heltid åt att kola, och transportera kol med häst. Speciella koltransportvägar trampades för att de skulle frysa vintertid. Kolen kördes i speciella, stora slädar som kallade för kolryssar.

Kolningen slukade så enormt med trä att stora delar av landskapet helt enkelt var helt avskogat. Det har troligen aldrig funnits så



Interiör från Kolarkojan.

lite skog i Sverige som det gjorde vid mitten, slutet av 1800-talet. Man avverkade allt längre bort från de stora hyttorna.

Avskogningen kom sedan att lägga grunden för vårt moderna skogsbruk. Det som i dag är en självklarhet i Sverige. Att man avverkar för att sedan förnygra genom att så, eller plantera skogsplantor igen, för att sedan röja och gallra sin skog för maximal utveckling. Man insåg helt enkelt att man var tvungen att göra något för att få

tillbaka skog i Sverige och det välstånd den kan leverera.

**Kolandet har också** påverkat landskapet på andra sätt. Nästan över allt i skogen i Bergslagsområdet finns så kallade kolbottnar, rester från kolningen. Kolningen i Sverige började troligen redan på 1000-talet. Fram till 1900-talet växte den i omfattning.

Sedan började man successivt använda stenkol. Trots det ökade kolningen successivt fram till andra världskriget, för att kulmine-



Rören leder in luft under milan

ra. Man använde ju träkol bland annat till gengas. När kriget var slut var det dock tvärstopp. Då flödade billig stenkol in till hyttorna. På 1950-talet var i princip kolmilorna ett minne.

Ett problem i Dammtorp, och på andra håll, är att föra kolartraditionen vidare.

– Vi är ju gamla. Vi lärde oss det här av de generationer som varm ed när kolningen var vardag i de här områdena. Men vi har inte lyckats locka ungdomen. Inte många yngre är med och lär sig. Det här kommer nog dö med oss, säger Roland.

*Källa: Träkolsframställning i mila, vetenskaplig avhandling av Mathias Westerlund vid Umeå Universitet.*

HENRIK ÖSTENSSON



Att jaga vildsvin effektivt är inte lätt. Många menar att samordning över större områden är nyckeln till lyckad förvaltning. I Viby kör man samordnad jakt.

FOTO: THINKSTOCK

# Samordning mot svinen

**I Viby, söder om Örebro ska man, första december, för andra året jaga vildsvin på ett speciellt, organiserat sätt. Tanken är att vid ett tillfälle, jaga samordnat över flera jaktlag och jaktmarker och samtidigt, inför jakten, samordna åtling, med kameraövervakning. Initiativet kommer från LRF, jägarna har hakat på.**

– Förra året jagade vi på mer än 1500 hektar, totalt 15 jaktlag i ett sammanhängande område Vid Viby. Som mest var det 15 hundar och mer än 50 personer igång ute i skogen. I år blir det troligen några till och ett ännu större område, berättar Henrik Widlund.

Datumet för den stora jakten är satt till 1 december. Då har man söndagen på sig för eftersök om det skulle behövas. Målet är dels avskjutning, men också att skapa en störning för vildsvinen och skapa en bild av stammen.

**Henrik är inte** själv aktiv jägare i området, men kallades redan förra året in vid jakten.

– Det har att göra med att jag under flera år var ansvarig för

Jägareförbundets verksamhet vid Skogaholm, där har vi jagat på ett liknande sätt, med flera markägare och jaktlag. Jag tror att samordning av både utfodring och jakt är nyckeln för att få ordning på vildsvinsjakten och hjälpligt freda jordbruket från stora problem i de områden där det finns gott om vildsvin.

**Henrik hävdar att** samordningen behövs eftersom vildsvinsjakt är svårt och skiljer sig från alla annan jakt egentligen. Vildsvin trycker ju i svårast tänkbara terräng, där det är tätt och ofta blött. När man väl får djuren att springa går det ofta mycket fort.

– Ja, antingen jagar man ju själv vid en åtel, eller med hund.

– Det var som sagt LRF lokalt som från början var initiativtagare Det är bra. Både markägare och jägare måste samverka i det här. Det går till så att vi kallar till ett första planeringsmöte mellan jaktledarna under hösten.

Sedan på jaktdagen, första december samlas jaktledarna för ett nytt möte på morgonen.

– Samtidigt håller jaktlagen på att placera ut skyttar och hund-

förare i sina respektive områden. Sedan vid ett förutbestämt klockslag drar vi igång. Givetvis är säkerheten oerhört viktig. Ingen får skjuta åt något improviserat håll. Blir det en skadskjutning kör vi eftersök först när jakten blåsts av tre timmar senare.

– Erfarenheterna från en sådan här jakt är kanske inte att man skjuter våldsamt många vildsvin. Men vi orsakar en rejäl störning och får en bild av hur det ser ut i området. Jag kan garantera att det i mer än en månad kommer vara mindre vildsvin i området.

Henrik menar att jakten också ska föregås av ett par veckor av styrande utfodring.

– Det finns ett antal åtelplatser i området där man normalt utfodrar sparsamt med spannmål. Vi ser gärna att man, några veckor innan jakten, även lägger ut potatis ett par gånger i veckan inför jakten, så vildsvinen gärna uppehåller sig vid åtelplatserna.

**Tanken är nämligen** också att man, inför jakten, ska ha en samordnad åtling, inventering, helst med åtelkameror, vid varje åtel.

– Vi vill ha så många igång så



Henrik Widlund hjälper till att samordna jakten i Viby FOTO: HENRIK ÖSTENSSON

många åtelkameror som möjligt samma natt. Alternativt att någon sitter vid åteln och observerar själv den natten.

**Tanken är helt** enkelt att man ska få en bild av hur det ser ut i området, hur många svinggrupper det finns, hur stora de är.

– Bara genom att ha kameror ute samma natt, eller observera, kan vi göra det. Annars är ju risken att samma djur blir fotograferade på flera ställen. Vildsvin kan

röra sig över stora områden.

Det är numera tillåtet att sätta upp och använda åtelkameror utan att söka tillstånd.

– Det har dessutom blivit billigare med kameror

Henrik poängterar att det är viktigt att även markägarna hjälper till, även om de inte jagar.

– Åtlingen, den styrande utfodringen, är ju en kostnad. Kanske kan man bidra med potatis, eller spannmål, om man har.

HENRIK ÖSTENSSON



# Speciellt för dig som läsare!

## 8 dagars 5-stjärnig studieresa till Cypern

Antik högkultur, heliga apostlar och världsberömda korsriddare



### Pris för läsare

Normalpris **10190, SEK<sup>2</sup>**

Prisfördel **9000, SEK<sup>2</sup>**

Från endast **1190, SEK<sup>1</sup>** p. pers.

En av skandinavernas mest omtyckta studieresor<sup>3</sup> – inklusive utflyktsprogram & inträde!



### Inkluderat i priset:

(Prisexempel vid bokning av tjänsterna separat hos andra tjänsteleverantörer)<sup>2</sup>

- + Flyg tur och retur med renommerat flygbolag<sup>4</sup> till Ercan, inklusive hotelltransfer **1190,- SEK<sup>2</sup>**
  - + 7 övernattnings i utvalda 4- och 5-stjärniga hotell (nationell kat.) inkl. 7x riklig frukostbuffé **7000,- SEK<sup>2</sup>**
  - + Fascinerande studieresa med antik högkultur, heliga apostlar och världsberömda korsriddare. Rundresa i moderna bussar med luftkonditionering och fackutbildning svensk- eller engelsktalande reseledning med avslutade högskolestudier (beroende på tillgänglighet). Spektakulärt utflyktsprogram + inträden (enligt programmet), bl.a. med
    - Nicosia
    - Antika Salamis
    - St. Nikolaus-katedralen
    - Golden Beach
    - Klostret Bellapais
    - Apostolos Andreas-kloster
    - Kyrenia
    - Miniatyrparken
    - St. Barnabas kloster
    - Famagusta
    - Skeppsmuseum
    - Agios Afkentsios-kyrka
  - + Sjukvårdspersonal tillgänglig 24 timmar om dygnet
- Totalt per person **10190,- SEK<sup>2</sup>**  
**Prisfördel per person - 9000,- SEK<sup>2</sup>**  
**Förmånspris per person från endast 1190,- SEK<sup>1</sup>**

### Inklusive spektakulärt utflyktsprogram:

- **Nicosia:** den sista delade huvudstaden i Europa med praktfull osmansk karavanseraj (inträde ingår) och imponerande Selimiyyemoskén (inträde ingår)
- **Famagusta:** pittoresk hamnstad
- **Antikens Salamis (inträde ingår):** utgrävningar av en antik romersk stad med bl.a. historiska ruiner av gymnasium och termalbad
- **Barnabasklostret (inträde ingår):** apostel, martyr och Cyperns nationalhelgon
- **Nikolauskatedralen (inträde ingår):** känd idag som Lala Mustafa Pacha Moskén. En av Cyperns vackraste byggnader som byggdes i den gotiska arkitekturen.
- **Hantverketskonst** i traditionellt matgalleri
- **Klostret i Bellapais (inträde ingår):** ett underverk av den gotiska arkitekturen. Hisnande läge i Pentadakylosbergen med magisk utsikt över Kyrenia.
- **Miniatyrparken (inträde ingår):** Cyperns 15 viktigaste sevärdheter i miniatyrformat
- **Hantverkstradition** i smyckes- och skinnateljé
- **Kyrenia:** magisk hamnstad med gammal hamn, imponerande fästning (inträde ingår) och historiskt skeppsvrak som idag är ett museum (inträde ingår)

- **Gecitköydammen:** besök och information om projektet mot vattenbrist
- **Antikens Soli (inträde ingår):** imponerande utgrävningar med basilika och teater
- **Mamaskyrkan (inträde ingår):** underbar kyrka med fascinerande fresker på insidan



### Prisfördel

**- 9000,- SEK<sup>2</sup>**

Om du vill tjäna du som läsare av VILLAÄGAREN på mycket fördelaktiga förmånsvillkor på våra extra tjänster:

**Matpaketet:** paketet innehåller halvpension, dvs. varje kväll riklig buffé med internationella specialiteter: endast 1300,- SEK per person (kan bokas på plats). Vi rekommenderar att du bokar det framtagna matpaketet. Vissa hotell på rundresan är visserligen idylliskt belägna i naturen men ligger lite avsides från städerna.  
**Enkelrumstillägg:** 2390,- SEK per person (med reservation för tillgänglighet)

Flygplats	November '18 (1. - 15.11.)	November '18 (16. - 30.11.)	December '18 (2. - 16.12.)	Januari '19 (10. - 13.1.)	Januari '19 (17. - 31.1.)	Februari '19 (3. - 14.2.)	Februari '19 (17. - 28.2.)	Mars '19 (3. - 14.3.)	Mars '19 (17. - 31.3.)	April '19 (4. - 28.4.)	Maj '19 (2. - 26.5.)	
Säsongstillägg per pers	1200,- SEK	600,- SEK	0,- SEK	0,- SEK	400,- SEK	700,- SEK	1000,- SEK	1200,- SEK	1500,- SEK	1000,- SEK	1800,- SEK	2100,- SEK

Vårt förmånspris för dig som läsare från endast

**1190, SEK<sup>1</sup>** per person

istället för **10190, SEK<sup>2</sup>**

Inklusive 5 UNESCO världskulturarv!

Flygplats	Göteborg	Stockholm	Köpenhamn
Flygtillägg per pers.	0,- SEK	300,- SEK	0,- SEK
Avgångsdagar:	sön	fre   sön	tor

Innehavare av svenskt, finskt och danskt pass är viseringsfri i 90 dagar. För innehavare av norskt pass krävs visum. Passets giltighetstid måste vara minst sex månader efter datumet för utresan ur Nordcypern. Ansökan om visum för Nordcypern kan enbart göras online: [www.evisa.gov.tr/en](http://www.evisa.gov.tr/en). För medborgare i andra länder rekommenderar vi att man frågar om de gällande inresebestämmelserna på Turkiets ambassad i Stockholm: [www.mfa.gov.tr/visa-information-for-foreigners.en.mfa](http://www.mfa.gov.tr/visa-information-for-foreigners.en.mfa) och <http://mfa.gov.ct/consular-info/visa-regulations>.

<sup>1</sup> Det annonserade priset på 1190,- SEK gäller endast vid avresa under perioden 02.12. - 16.12.2018 och 13.01.2019 från Göteborg och 06.12. - 13.12.2018 och 10.01.2019 från Köpenhamn. Vid andra avresedatum gäller säsongstillägg som anges i tabellen. Resan gäller endast för adressaten och myndiga medföljande personer. För ytterligare information om TSS:s gällande resevillkor och övriga villkor, se webbsidan [www.tss-travel.se](http://www.tss-travel.se) eller ring arrangörens hotline. Information: Vid emottagande av skriftlig bekräftelse förfaller 20 % av resepriset till betalning. Betalning av återstående belopp: senast 35 dagar innan avresa. Maximal gruppstorlek: 40 personer. Ej lämpligt för personer med begränsad rörlighet. OBS! Minimiantalet deltagare är 15 personer per resedatum. Annullering senast 20 dagar innan avresa ifall minimiantalet resenärer inte nås. Bilderna i reklamprospektet är exempelbilder. Med reservation för tryckfel och fel. Flygplatser tar ut flygplatstillägg för resenärer. Beloppet beror på flygbolagens transportkostnader, och dessa kostnader beror i sin tur på pris- och avgiftsutformning av flygplatsoperatörerna. Vänligen observera att reseförloppet kan ändras av organisatoriska skäl eller på grund av vädret.

<sup>2</sup> Prisexemplet baseras på pris för en resa som äger rum från 13.01.2019 - 20.01.2019 och beräknades den 24.08.2018 på allmänt tillgänglig information på följande hemsidor: Flyg tur och retur Göteborg - 13.01.2019 - 20.01.2019 på [www.turkishairlines.com](http://www.turkishairlines.com) (billigaste avbokningsbara tillgängliga flyget inkl. bagage), transfer flygplats - Famagusta - flygplats på [www.holidaytransfers.com](http://www.holidaytransfers.com), utflyktsprogram på [www.explorecyprus.com](http://www.explorecyprus.com) & [www.northerntravelcyprus.com](http://www.northerntravelcyprus.com), 7 övernattnings inkl. frukost på [www.booking.com](http://www.booking.com) (3 nätter på hotellet Grecian Bay, 4 nätter på hotellet Hilton Park Nicosia). De nämnda hotellen är exempel. Resan innehåller inte nödvändigtvis dessa hotell.

<sup>3</sup> TSS Travel Service Scandinavia AS och RSD Reise Service Deutschland ingår i en europeisk reseföretagskoncern som arrangerar resor för resenärer från ett flertal europeiska länder. Observera: Undersökningen har genomförts med resenärer som reste med RSD och med TSS Travel Service Scandinavia AS år 2017.

<sup>4</sup> t.ex. Freebird Airlines (känt charterflygbolag) eller Turkish Airlines (Sky Trax World Airline Award 2011 - 2016 för bästa europeiska flygbolag) med byte i Antalya tur och retur Ercan

De kombinerade resetjänster du erbjuds utgör en paketresa i den mening som avses i direktiv (EU) 2015/2302. Därför omfattas du av alla EU-rättigheter som gäller för paketresor. TSS Travel Service Scandinavia AS kommer att ansvara fullt ut för att paketresan som helhet fullgörs korrekt. Dessutom har TSS Travel Service Scandinavia AS, enligt lag, ett skydd för att återbetala dina betalningar och, när transport ingår i paketresan, säkerställa din hemtransport om det eller de hamnar på obestånd. TSS Travel Service Scandinavia i Sverige har ställt statlig resegaranti hos Kammarkollegiet. Arrangören förbehåller sig rätten att göra ändringar av uppgifter i broschyren. Sådana ändringar ingår i avtalet med resenären om resenären har fått information om ändringen innan avtalet ingåtts.

Din fordelskod! **JOS66635**

Ring kostnadsfritt nu för att säkra ditt önskedatum:

**0200 751 082**

Måndag till fredag kl. 9.00 - 18.00, lördag kl. 9.00 - 15.00  
Researrangör: TSS Travel Service Scandinavia AS, filial Sverige;  
Krejaren 2, Östermalmstorg 1, 114 42 Stockholm

# ARBETA ALDRIG ENSAM I SKOGEN.



Fullutrustade för effektivt  
arbete i skogen.

Läs mer på [WWW.JONSERED.SE](http://WWW.JONSERED.SE)

#### JÄRNA

AB Järna Trä & Bygg

#### GÄVLE

Petterssons Mek & försäljning 026-10 52 95

# Jonsered®

A WORKING LIFE™

PilthCon

- Elevatorskopor.
- Hållade elevatorband.
- Elevatorbult.



pilthcon.se  
0611-290 00

## BEGAGNAT & AKTUELLT

- 69 Valmet 500 2wd
- Sandspridarskopa Drivex SS 18 BM 1,8m3
- Slagklippare Agrimaster nya och begagnade
- 05 Gödningspridare Sulky Expert 2100
- 12 Rundbalspress Claas 455
- 17 Harv Multiva Optima T800 Demo
- 17 Tallrikskultivator Amazone Catros + 4003 Special
- 16 Tallrikskultivator Amazone Catros + 3501
- 00 Kultivator Väderstad Cultus Quattro 4,1m bogserad
- 97 Miniskotare Vimek 606 med trailer

Service & Reparation  
vad gäller skogs- och  
lantbruksmaskiner

Servicelämnare för

**PONSSE**

LANTBRUKSMASKINER NYTT & BEGAGNAT

Återförsäljare för

- DEUTZ FAHR • KRONE • AMAZONE
- KUBOTA LANTBRUKSMASKINER



Tel 0224-912 70 • Fridhemsgatan 5, Sala  
[www.rmaskin.se](http://www.rmaskin.se) • [info@rmaskin.se](mailto:info@rmaskin.se)



## Helautomatisk vedhantering!

Se video på vår hemsida.

**Vedprocessor**

Snabb - Säker - Effektiv

1m<sup>3</sup>/min

Ny knivdesign  
och nytt längd-  
regleringssystem

Ny effektiv utmat-  
ningstransportör

Lågt effektbehov  
Passar alla traktorer

Även lämplig  
för sågtor

Lägg långved på inmatnings-  
transportören. Maskinen sköter  
resten. Matar in, kapar/klyver och lastar.  
Allt medan du lägger på ny långved

För broschyr  
o information

Dahlberg Maskin AB  
Tel 0612-503 62

[www.dahlberg-maskinab.se](http://www.dahlberg-maskinab.se)

## Biobränslepannor

Satseldade- och flödesmatadepannor

Säljare norra och mellersta Sverige

Andreas Brunåker

Lantmästare

076-846 22 22

[Andreas.brunaker@faust.dk](mailto:Andreas.brunaker@faust.dk)

[mail@faust.dk](mailto:mail@faust.dk)

[www.faust.dk](http://www.faust.dk)



# Faust



Jennifer Sundman och sambon Lars-Johan Mattson andas ut efter årets stora skördefest på Åland. Ostlagret är nästan slut.

FOTO: ÅSA SLOBODNIK

# Lyckad fest med lokal förankring på Åland

Ålands skördefest är över för den här gången.

Under tre dagar har drygt 16 000 personer, varav cirka 5 500 inresande, besökt ett fientotal gårdar, restauranger och så kallade "plåpp äpps".

Engagemanget hos ålänningarna är stort och föreningen Skördefestens vänner, med 500 medlemmar, som arrangerar evenemanget uppskattar att drygt 1 000 personer på något sätt deltar i arbetet ute på gårdarna.

– Alla som vill vara med på skördefesten blir medlemmar i föreningen och skriver under att de följer föreningens värderingar och kriterier, berättar Liz Mattson verksamhetsledare för Skördefesten på Åland.

Sedan starten 1997 har utvecklingen gått från att vara en skörde-marknad till ett fientotal öppna gårdar, restauranger och aktivite-

ter över hela Åland. Gemensamt för allt som säljs, till skillnad mot till exempel Ölands skördefest, är att det har producerats på Åland.

– Skördefesten lockar många till ön och numera sponsras vi av rederierna som har lika många resenärer under skördefesten som under högsäsong i juli.

**En sammanställning efter 2017 års skördefest** visar att hela evenemanget omsätter

1 250 000 Euro. Varje gård snittar på en försäljning om 4 400 Euro och totalt uppgår försäljningen till 700 000 Euro.

– Men det ligger mycket jobb bakom arrangemanget. Så fort vi avslutat årets skördefest börjar planeringen för nästa år, menar Liz Mattson.

För att gårdarna ska kunna ta emot tusentals besökare under en och samma dag behövs inte bara planering utan också en ständig

dialog mellan gårdarna.

– Idén med föreningen Skördefestens Vänner är att förena gårdar och människor på landsbygden. Därför är skördefestens deltagare, försäljare och även andra intresserade personer medlemmar i föreningen.

**Tillsammans med kollegan** Anita Lundin, som ansvarar för Skördefestens lillasyster Åland grönskar som äger rum i maj, åker Liz runt till alla deltagande gårdar för att bolla idéer och stämma av.

– Det är oerhört viktigt att lyssna in vad alla har att säga så att skördefesten kan fortsätta att utvecklas.

Hos Mattas i Finby pustar Jennifer Sundman och sambon Lars-Johan Mattson ut efter några intensiva dagar som öppen gård. Ostförrådet i gårdsmejeriet är i princip tomt och med fem mjölkkor tar det sin lilla tid att bygga upp det igen.



Skytarna undanställda för den här gången. Mer än 1 000 personer ute på gårdsnivå är engagerade under skördefesten på Åland.

FOTO: ÅSA SLOBODNIK

– Förutom ost tillverkar vi yoghurt och glass, berättar Jennifer.

Planeringen och tillverkningen inför skördefesten har pågått sedan länge, det gäller att ligga i om man ska ha produkter till alla besökare.

– I år hade vi närmare 6 000 besökare här, visst är det mycket jobb men samtidigt väldigt roligt. Förutom vårt eget hade vi åtta andra lokala försäljare här och det gör ju att besökarna sprids ut lite.

ÅSA SLOBODNIK



Myskje gård som tidigare var ett gästgiveri men nu en familjebostad.

FOTO: SVEN O SUNDIN

# Drömmen om en gård blev verklighet i Bergvik



Text & foto:  
Sven O Sundin

**Hälsingland** Drömmen om och planerna att hitta en gård på landet fanns under flera år för familjen Arnstberg. Men det skulle gå flera turer från huset i Stockholm via lägenhetsboende i Hudiksvall och helgbesök i Hälsingland i sökandet. Men till slut kunde Linus, Therese och barnen Vilma och Viggo flytta in i den stora vita hälsingegården i Bergvik.



Gårdens får.



Therese och Linus Arnstberg tillsammans med hästarna Szarif och Silver.

**N**är tillfället för tre år sedan kom med möjligheten att få den efterlängtade gården på landet så blev det kärlek vid första besöket på Myskje gård i Bergvik. Här fanns det man sökt med lantlig miljö men också en massa arbete. Det avskräckte dock inte, istället såg man en hel del utvecklingsmöjligheter. Efter ett familjeråd genomfördes för att alla skulle vara med på förändringen. Efter flytten från Stockholm och en mellanlandning i Hudiksvall blev den stora hälsingegården den slutliga lösningen på lantgårdsdrömmen.

Både Linus och Therese har kvar sina ordinarie arbeten i Hudiksvall. Linus som marknadschef på ett bostadsföretag och Therese administratör inom Hudiksvalls kommun. Det blir en hel del pendling mellan gården i Bergvik och Hudiksvall men det tar man gärna och på sikt kanske planerna och aktiviteterna på hemmaplan gör att åtminstone Therese kan satsa helt på Myskje gård.

– Jag kommer under det närmaste halvåret att vara tjänstledig för att i första hand sköta gården med allt vad det innebär, berättar Therese. När vi köpte gården fick vi sju får på köpet och så har vi även hästarna, hönsen, hunden, kaninerna och alla katter. Våra grannar har ställt upp och gett råd och hjälp. Man kan säga att våra tre första år här har varit som en treårig skola!

Vid första lamningen fanns grannarna där och hjälpte ovana djurhållare. Ett flasklamm fick möbeltassar på klövarna för att inte skada golvet vid inomhusbesöken!

Den stora vita hälsingegården är ursprungligen från 1730-talet och har en rik historik. En skylt med texten Gästgiveri berättar om något som drevs ett stycke in på 1900-talet. I fantasin kan man idag locka fram bilden när hästskjutarna rullade in på gårdsplanen för att övernatta eller att äts mat.

Den bilden har delvis blivit verklighet när man hunnit med att bjuda in till Öppen gård när man fick 300 besökare och haft ytterligare några arrangemang, inte minst för hästintresserade. Under ett av våra besök möttes vi av några ryttare som lärde sig hantera häst med sikte på Westernridning.

– Vi har ett par hästar på gården och vi fick bygga ett stall. Vår dotter Vilma och jag har ett stort hästintresse och Vilma tävlar en del med sin Irländska sportponny, berättar Linus. Det kommer säkert att bli fler arrangemang där vi bjuder in till utbildning och träning. I en del av byggnaden finns ett par rum som används för Bed and breakfast.



**När vi köpte gården fick vi sju får på köpet och så har vi även hästarna, hönsen, hunden, kaninerna och alla katter.**



Sonen Viggo med sin omtyckta mopedbil.

Redan idag används rummen, inte minst av familjer som vill bo på lantgård och uppleva en fin miljö med natur och djur. Den stora byggnaden rymmer även familjens boende och en lägenhet där Linus mamma bor.

De första tre åren har inneburit mycket arbete. Inriktningen har varit att göra så mycket som möjligt på egen hand. Uppvärmningen av den stora byggnaden har varit ett speciellt kapitel. Den vedeldning som ursprungligen fanns har bytts ut mot ett system som innebär mindre arbete. Med två arbeten på annan ort blev det ohållbart med vedeldningen.

I början fick sonen Viggo åka direkt från skolan i Bergvik för att fylla på ved och att hålla värmen i det stora huset. Vid en sjö inte långt från gården har man tre stugor för uthyrning. Det är inte bara stall och höns hus som finns i byggnaderna på gården. I ett av husen håller den senaste investeringen på att ta form. Ett övernattningsrum sammanbyggt med en bubbelpool och spa.

– Vi har handblandat cementen till den pool som kommer att finnas utomhus. Det hade kanske varit enklare att beställa cementen men nu arbetade vi tillsammans för att förverkliga ytterligare ett projekt på vår gård. Bubbelpoolen har

vi redan fått men det återstår mycket arbete. Vi har klätt väggarna med gammalt fint grått virke för att få en speciell karaktär på spaanläggningen. I planerna finns olika eventarrangemang.

Det kan gälla musikkvällar eller den ridslinga som skall anläggas på gårdens marker. Dessutom är man öppna för ytterligare satsningar. Det är tid och ekonomi som i någon mån påverkar förverkligandet av det man skulle vilja göra. En utökad servering är en av planerna.

De tre första åren har inte förändrat inställningen till livet på landet. Ingen har ångrat sig, vare sig barnen eller Linus och Therese.

– Det vi förstärkt är det gemensamma arbetet i familjen. Alla bidrar och hjälper till och det har stärkt gemenskapen inom familjen. Redan nu kommer gamla vänner och släkt upp till Bergvik och Myskje gård för att se hur Arnstbergs nya liv blivit.

Vi gör en sista runda på gården, hälsar på arabhästen Szarif och dotterns irländska Silver som lockas fram med färska äpplen. Ser hönsen med kycklingarna och fåren samt konstaterar att livet nu går vidare på den gård som familjen önskat och fått.

SVEN O SUNDIN



Vilma trivs att rida och tävla med sin irländska häst Silver.



Kim Gustafsson på en av de bostadsflottor han hyr ut tillsammans med sin mor. Det var naturligt att handikappanpassa. Nästa steg kanske blir en speciell hiss så att rörelsehindrade ska kunna bada i Tisnaren, säger han.

FOTO: HENRIK ÖSTENSSON

# Att tillgänglighetsanpassa kan vara en god affär

**Besöksnäringen blir en allt viktigare verksamhetsgren för landsbygdens företag. Gårdsbutiker, kafeér och olika turistverksamheter växer upp som svampar ur jorden. Men hur är det med tillgängligheten för funktionshindrade?**

**Besöksmål för funktionshindrade är den snabbast växande marknaden, mer än två miljoner svenskar är på något sätt funktionshindrade.**

**Det är också en kundgrupp som är lojala och kommer tillbaka.**

Alla som exempelvis varit ute med någon som är rullstolsbunden, eller kanske bara en äldre människa med rullator, vet att det inte står något vidare till med tillgängligheten i samhället. Olika besöksmål är inget undantag.

”Under projektnamnet Blomstrand och Smakrik besöksnäring” erbjuder länsstyrelserna i Stockholms, Uppsala, Västmanlands, Örebro och Södermanlands län rådgivning till landsbygdsföretag med besöksverksamhet. Peng-

arna kommer bland annat från EU. Bland annat kan man få rådgivning om tillgänglighet och tillgänglighetsanpassning.

**En av de** som ger rådgivning på just det området är Per-Anders Örn. Vi var med när han föreläste om tillgänglighet för ett antal företagare inom besöksnäringen. Arrangemanget hölls på Ruda gård, utanför Vingåker, där Kim Gustafsson driver bland annat camping och uthyrning av bostadsflottor tillsammans med sin mor, Marie.

– Lagen är tydlig. Bedriver man en öppen verksamhet ska man vara tillgänglighetsanpassad. Men i praktiken så är det sällan så. Lagen säger nämligen att anpassningen ska vara ekonomiskt rimlig för företagaren. Men bygger man nytt kostar det mindre att tillgänglighetsanpassa, då bör man göra det, menade Per-Anders Örn

**Han menade också** att man ska se marknaden för funktionshindrade som en potential.

– Ja, definitivt. Det är ju dumt

att exkludera en växande marknad. Två miljoner svenskar är funktionshindrade, mer än 80 miljoner i EU är det. Marknaden bara i Sverige är värd 800 miljoner.

När någon i auditoriet ifrågasätter om det verkligen är så många funktionshindrade svarar Per-Anders så här:

– Alla funktionshinder syns inte. Dessutom är det ju så att helt vanliga äldre ofta blir funktionshindrade på något sätt. Får svårt att gå, hamnar i rullstol exempelvis. En naturlig följd av att vi blir allt äldre.

**Att helt tillgänglighetsanpassa** för alla funktionshinder är kanske inte så lätt exempelvis på ett lantbruk.

– Att allergisanera en gård med djur är kanske inte så realistiskt. Men det går att göra en hel. Att tänka anpassning för rörelsehindrade när man bygger ut är naturligt.

Att anpassa information är ett annat stort område. Det handlar dels om att beskriva vilka anpassningar som finns på er gård, om

man exempelvis kan besöka er med rullstol, om det finns handikapptoiletter exempelvis. Men det handlar också om att ha lättfattlig information, gärna även för de som inte ser och kanske har svårt med skriven information.

– Människor med funktionshinder är ofta vana att de inte kan besöka saker. Det gör att de gärna återkommer till besöksmål där det fungerar, säger Per-Anders Örn

– När vi byggde vår camping och våra bostadsflottor var det naturligt att ha med det här tänket, även om det givetvis finns massor att göra, menar Kim Gustafsson

– Vi märker att för den här målgruppen är det ofta rätt små saker som betyder mycket. Att få komma ut, vara med, sitta vid sjön, känna dofter kan räcka. Vi hade en familj med en rörelsehindrad äldre kvinna som bodde i en av våra stugor. Hon bodde i en trång lägenhet, utan handikappanpassad toalett. När vi frågade vad som hade varit bäst så hon att det hade varit att kunna gå på en riktig toalett, ensam, då

blir man både ledsen och känner stor drivkraft och inspiration, berättar Kim.

HENRIK ÖSTENSSON

## FAKTA PROJEKT

**Via Blomstrand och Smakrik besöksnäring-projektet** kan man alltså anlita bland annat Per-Anders Örn för rådgivning.

**Projektet erbjuder rådgivning** inom följande sju områden:

**Trädgårdsvård** Att bevara och utveckla en historisk trädgård

**Trädgårdsdesign** Med trädgården som skyltfönster

**Matlagning** Hög matupplevelsen

**Marknadsföring** På webben och i sociala medier

**Att bygga försäljningen kring en historia** Storytelling

**Sälj mer i din gårdsbutik**

**Tillgänglig besöksverksamhet:**

Man betalar 30 procent av kostnaden för rådgivningen. Prata med Länsstyrelsen.



Nu ökar vildsvinsstammen och sprider sig norrut. Direktförsäljning av kött skulle kunna öka viljan att jaga och att hålla stammen hanterbar.

FOTO: JÄGARNAS RIKSFÖRBUND

# Direktförsäljning viktig

**I takt med att vildsvinsstammen ökar och breder ut sig norrut ökar behovet av jakt. Nu vill LRF och Svenska Jägareförbundet att det blir tillåtet att sälja vildsvinskött på den öppna marknaden för att öka jägarnas jakt. – Jägarna måste få möjlighet att sälja kött direkt till konsumenter, säger ordförandena Palle Borgström och Torbjörn Larsson.**

Den totala kostnaden för viltskador trafiken i landet beräknas årligen till 5 miljarder kronor. När skador orsakade av älg och annat vilt ligger stilla eller till och med

minskar ökar skadorna när det gäller vildsvin med 27 procent.

Skadorna på åkermark på grund av bökande vildsvin ökar och för många lantbrukare är skadorna ekonomiskt känbara. Lantbruksuniversitetet har uppskattat att vildsvinsskadorna i jordbruket årligen kostar drygt 1 miljard kronor. En ung lantbrukare vittnar om att skadorna efter en flock vildsvin i hans spannmålsåkrar kan ha kostat honom 200 000 kronor.

**En stor del** av jägarkåren jagar vildsvin men när stammen breder ut sig ökar dessutom skadorna såväl i trafik som inom jordbruket.

I dagsläget är det inte tillåtet att använda eller sälja vildsvinsköttet till kunder utanför den egna familjen eller den närmaste kretsen. Det är något som LRF och Jägareförbundet nu vill att regeringen utreder och skapar möjlighet för jägarna att också sälja köttet på den öppna marknaden. – Det är helt klart att om man skall kunna behålla jakttrycket när stammen nu ökar är det nödvändigt att skapa regler som stimulerar jakten och att fler jägare väljer att jaga vildsvin, säger Jägareförbundets ordförande Torbjörn Larsson.

Vildsvinsstammen är störst i södra delarna av landet men

kontakt med jägare och jaktorganisationen längre norrut i landet bekräftar att vildsvinen breder ut sig och att man måste förbereda sig på vildsvinsjakt även norr om Dalälven. – Vi får rapporter om skador på åkermark och att många jordbrukare drabbats av stora ekonomiska förluster när spannmålen äts och trampas ner av vildsvinen, säger en lokal LRF-ordförande.

**Skrivelsen från LRF** och Svenska Jägareförbundet om förenklade regler för försäljning av vildsvinskött kan komma att få sin lösning. Men troligen kommer resultat och beslut att dröja. Som

ett resultat av skrivelsen har regeringen gett Livsmedelsverket i uppgift att utreda hur en förenklad försäljning skulle kunna genomföras.

– I Tyskland har man redan genomfört lättnader i direktförsäljningen av vildsvinskött till allmänheten. Det kan inte vara så komplicerat att ta erfarenheter av det och utforma regler för svenska förhållanden, säger Anders Wettrin på LRF. Resultatet av Livsmedelsverkets undersökning skall redovisas för regeringen i november nästa år och kommer att kunna träda i kraft tidigast 2020.

SVEN O SUNDIN

## Älmfors plantskola vid Edsbyn läggs ner

Svenska Skogsplantors anläggning Älmfors plantskola utanför Edsbyn läggs ner och produktionen vid två andra plantskolor byggs ut.

Nedläggningsbeslutet kom oväntat då företaget under januari månad söktes en odlingsledare till plantskolan.

Nu kommer ägaren Svenska Skogsplantor istället att satsa

på plantskolorna Vibytorp och Stakheden där man istället investerar.

Den totala produktionen kommer inte att påverkas av nedläggningen uppger Svenska Skogsplantor som är ett affärsområde inom Sveaskog.

Totalt berörs 12 anställda av nedläggningen.



Skogsplantor.

## Årets nötköttsföretag

Årets nötköttsföretag 2018 i Gävleborg finns i Forsa utanför Hudiksvall och drivs av Peter och Irene Eriksson. Ekologisk dikoproduktion med spannmålsodling med inriktning på direktförsäljning hemma på gården

– Det känns som en sporre att få den här utmärkelsen, kommenterar man utmärkelsen som delades ut av Gävleborgs LRF-

ordförande Maria Jonsson vid ett gårdsbesök.

Speciellt för verksamheten är att man fördelar slakten under merparten av året med tanke på att kunna leverera regelbundet till butiker och kunder.

Idag finns kunderna i en stor del av landet. Den ekologiska spannmålen som odlas levereras till mjölkgårdar i regionen.



Det finns gott om exempel på igenväxta betesmarker i Dalarna. Marker som skulle kunna ge foder åt exempelvis får.

# Dalarna växer igen

**När antalet betande djur minskar i Dalarna finns risk att landskapet på sina håll kommer att växa igen. Årets besvärliga fodersituation kan dessutom innebära att fler väljer att slakta och kommande år startar med mindre djur.**

Utav Dalarnas 71 133 hektar jordbruksmark är drygt 11 000 klasade som betesmark. Då ingår även de arealer som är helt beroende av att det finns betande djur för att hålla ett landskap öppet. I dagsläget finns cirka 1 900 företag där merparten är små eller mindre företagare. De flesta företagen har mellan 5 – 10 hektar åkermark och många företagare brukar sin jord tillsammans med en anställning utanför jordbruksföretaget.

I en stor del av landet finns risk för igenväxning av landskapet på grund av mindre antal betande djur och att åkrar inte längre brukas. I en sammanställning från Jordbruksverkets inventering av ängs- och betesmarker konstateras att omkring 75 procent av arealen var ansluten till miljösättning och att en fjärdedel av värdefulla ängs- och betesmarker kan sakna säkrad skötsel.

Dessutom att det finns en



Betande djur är en förutsättning för ett öppet landskap och mångfald. Finns inga djur blir snart resultatet det här.

stor potential att öka antalet hektar i form av betesmarker. I samma rapport konstateras att det råder viss obalans mellan betande djur i delar av landet. I södra Sverige är det ont om betande djur medan det i norr finns betydligt mer men att kostnaderna är högre för att få ut djuren på den totala tillgängliga betesmarken. Det är här risken finns att stora

arealer förblir ohävdade genom bete.

**Med olika stödåtgärder** försöker man nu att motverka igenväxningen av landskapet i Dalarna. Länsstyrelsen pekar på ett antal stödformer som gynnar djurägare och som kan stimulera markägare att upplåta marker som annars kan komma att växa igen. Dalarna

är ett av de landskap som mycket väl kan satsa på djurhållning. Antalet arealer finns där och nu hoppas man att kunna minska förbuskningen och stimulera till fler betande djur.

Det finns alla förutsättningar att även från ängs- och naturbeten få ett näringsrikt foder. SLU konstaterar i en rapport inte bara risken för att värdefull mark väx-

er igen utan också att kunskapen om växtligheten på betena och om djurens foderbehov blir lättare att välja betestrycket för respektive mark.

**Det är stor** skillnad mellan ett förväxt foder eller spätt och grönt gräs eller hur betestillgången varierar med nederbörd och säsong. På många av de arealer som idag inte används av högmjolkande kor kan man istället utnyttja naturbeten till köttdjur eller ungdomdjur. Får är ytterligare ett alternativ till att utnyttja arealer som idag inte används.

Förra årets statistik visar att det i Dalarna fanns drygt 16 000 får och lamm. Länsstyrelsens i Dalarna anser att det finns mer lämplig areal som skulle kunna utnyttjas för en ökad fårskötsel och därmed minskad risk för igenväxning.

– Det finns all anledning att bevara ängs- och betesmarker i landet. Det gäller inte minst för att bevara mångfald men också för att ekonomiskt få en avkastning från marker som inte betraktas som bete för högmjolkande djur. Norra Sverige har stor potentiell för att kunna utnyttja betesmark och öka antalet betande djur, säger Josefin Back på SLU.

SVEN O SUNDIN





Litet pellets på ytan och dammar kokar av hungriga fiskar.



I naturligt grävda dammar med strandväxtlighet simmar kilofisken som nu är leveransklar.



En större damm och en uthyrningsstuga gör att Mikael Norden kan bjuda in fritidsfiskare.

FOTO: SVEN O SUNDIN

# Han närproducerar fisk

**När Mikael och Kavita för några år sedan sökte en lämplig bostad blev resultatet att man plötsligt förutom bostad också hade fått en fiskodling. Efter hårt arbete och investeringar simmar det idag fisk i dammarna och ett kylhus byggs.**

**På riksnivå har Jordbruksverket fått i uppdrag att underlätta för ökat vattenbruk i landet.**

Mitt i skogen intill ett vattendrag i närheten av byn Älgnäs i södra Hälsingland leds vi av vägskyltar fram till en fastighet med fiskodlingen. Det är här Mikael Norden och Kavita Thomas för några år sedan fann sin bostad. På den stora fastigheten fanns 19 dammar som tidigare använts att odla matfisk och att bjuda in till fiske

**»Det känns rätt att kunna lokalproducera matfisk«**

i en större damm. Det mesta var nedgången men Mikael såg att det fanns möjlighet att åter igen få fisk i dammarna.

– Det ena har gett det andra och en kurs i fiskodling och ett kurslager av fisk blev starten. Kontakter med andra i branschen och ett erbjudande om att överta ett konkursbo med 14 000 fiskar gjorde att jag startade.

**Nu, tre år** senare, simmar det kilostor matfisk i några av dammarna. Vattenregleringssystemet är uppstatat men fortfarande finns ett antal dammar som är under

renovering och som på sikt kan ge utökad odling. I en av dammarna planerar Mikael att odla flodkräfta.

– Det är en ganska naturlig fiskodling med vatten som kommer från Skärjans vattensystem. Det är viktigt att det är ett rikt vattenflöde för att laxartade fiskar skall må bra och växa. Det tar två till tre år för en fisk att växa till en matfisk på omkring ett kilo.

**Vid inloppet till fiskodlingen** finns ett mindre kraftverk som skulle kunna leverera ström till hela anläggningen. Idag används det inte men om de byråkratiska kvarnarna mal rätt kan det innebära egen ström.

– Det finns så många bestämmelser både vad gäller vatten, produktion och nu också för att

kunna få igång elproduktionen men man måste hoppas på att det skall fungera, säger Mikael när vi vandrar runt bland dammarna. Stora fiskkroppar rör sig naturligt i dammarna, skyggar när vi närmar oss kanten men lockas fram av en näve pellets och ger ifrån sig ett plaskande.

**En större vattenspegel** utgörs av den damm där man kan bjuda in till fiske. Också här skymtar stora fiskar. I direkt anslutning ligger en stuga för uthyrning i samband med fisket. Längre upp på fastigheten byggs just nu ett frysrum i anslutning till beredningsrummen. Det kommer att underlätta slakt och infrysning inför försäljningen.

– Det känns rätt att kunna lokalproducera matfisk och dess-

utom i en naturlig öppen miljö. Det gäller att växa sakta och att investera förståndigt.

Mikael och hans kollegor inom fiskodling och annat vattenbrukandekän komma att få det lättare med tillstånden i framtiden. Nyligen fick Jordbruksverket i uppdrag att undersöka möjligheterna att stödja ett svenskt vattenbruk. Uppdraget gäller att kartlägga möjligheterna att öka odling av fisk och skaldjur samt att utreda förutsättningarna för en enklare prövning av vattenbruksverksamhet.

– Under mina resor i landet har många berättat om problem som finns kring tillstånd för vattenbruk, säger landsbygdsminister Sven-Erik Bucht. Helt klart finns det en stor potential för att öka det svenska vattenbruket.

SVEN O SUNDIN

## Hälsingebonde i Arlas styrelse

**Det blir en stor mjölkföretagare i Hälsingland som efter ett fyllnadsval blir ny styrelsemedlem i Arla Food.**

I ett fyllnadsval till styrelsen har Jan-Erik "Janne" Hansson valts in i Arla Foods styrelse. Jan-Erik är en av landets större mjölkproducenter och driver Vallens gård

i Vallsta utanför Ljusdal. I dagsläget finns 1100 mjölkande kor på gården och Jan-Erik är aktiv i svenskt lantbruk. Styrelseplatsen uppstod då Åke Hantoft under sommaren gick i pension.

– Som entreprenör tror jag att jag kan tillföra något i min nya uppdrag som styrelsemedlem, kommenterar Jan-Erik Hansson.



Vallens gård är en av landets största mjölkproducenter och i stallarna finns drygt 1 000 mjölkkor. FOTO: SVEN O SUNDIN



Meter för meter växer den nya skogsvägen fram.

FOTO: SVEN O SUNDIN

# En lönsam skogsväg

**En skogsväg ökar närheten till skogen och minskar kostnaden för skotningen av virket. En skotare drar betydligt mer diesel än en timmerbil som kan hämta vid upplägget i skogen. Mellanskog bjöd in till en praktisk dag om skogsvägar och aptering.**

Det är första arbetsdagen för Jim Lundqvist och hans grävmaskin som har till uppgift att göra en skogsväg i Gästrikland. Tre skogsägare som samverkar i vägprojektet räknar med att kunna använda vägen för en planerad avverknings- och för att lättare komma till sina skiften för att röja och gallra i framtiden. En bra väg för jakt och iknande är en bonus.

I sin grävmaskin flyttar Jim på större stenar, lägger några mindre som underlag för den sandjord som kommer att placeras som vägbanan. Det gäller att utnyttja det befintliga materialet intill vägen för att få upp vägbanken. Större stenar flyttas ut från vägen och istället används den sandjord som blir perfekt underlag för tim-

merbilar och andra maskiner som kommer att använda vägen. Ofta finns material i tillräcklig mängd för en bra vägbank.

**Magnus Murén** är inspektör inom Mellanskog och för dagen guide för intresserade skogsägare vid vägbygget.

– Den här vägen blir 500 meter men måste byggas för att klara timmerbilar upp till 60 ton. Just här är marken idealisk för vägprojektet och det är en hel del virke som kommer att fraktas ut. Det här är ett lönsamt bygge då det spar pengar genom att timmerbilen kan hämta längre in i skogen. Alternativet har annars varit att skota virket en längre sträcka och då till en högre kostnad.

**Vägbygget föregicks av** en avverkningsanmälan där de tre skogsägarna också anmälde att de planerade att bygga skogsvägen. Dessutom hade man kontakt med branschfolk för att få råd och anvisningar inför starten.

– Vi bygger inte skogsvägen bara för ett enda avverkningsställe. Det är många andra skogs-

**»Vi bygger inte skogsvägen bara för ett enda avverkningsställe. Det är många andra skogsåtgärder som kommer att bli enklare i framtiden«**

åtgärder som kommer att bli enklare i framtiden, konstaterar skogsägarna.

En ekonomisk kalkyl visar att en väg som byggs för att klara en lastbil med släp i bärighetsklass 1 är det mest gynnsamma när det gäller virkestransporten ut ur skogen. Om vägen endast kan användas av dragbilen minskar nyttan något och det sämsta alternativet ekonomiskt är att skotaren kör hela vägen ut större väg. Det gäller speciellt om skotningsavståndet är över 300 meter. Skotarens resor är mer dyrbara och tar längre tid än lastbilstransporten.

**En bra byggd** skogsväg med hög bärighet underlättar dessutom virkestransporter under pe-



Skogsägare som fick praktisk information om att bygga skogsvägar. FOTO: SVEN O SUNDIN

rioder då det är mycket blött eller under tjällossningen. Det i sin tur kan påverka ekonomin då sågverk och industrier kontinuerligt kan få in råvaran.

**För att kunna** utnyttja skogsvägen är det viktigt med underhållet. Flera åkerier kan vittna om att ett mindre bra underhåll av vägen kan innebära svårigheter att använda vägarna. En undersökning genomförd 2017 av en skogsägareförening visade att det vanligaste

problemet var bristande buskröjning, högröjning samt sladdning av vägen. Det konstaterades även brister i materialet på vägen, vägbredden i kurvorna samt att vändplanerna kunde förbättras. Om det finns skogsväg in till skogskiftena innebär det dessutom att man slipper lägga virkesupplag utmed större vägar. Det kan i vissa fall innebära trafikfara om det ligger virkesupplag nära trafikerade vägar.

SVEN O SUNDIN



En rejäl bredsälva vänder jord. En Bolinder Munktells modell 2, Ferguson Ted 20 (grålle), Volvo BM 320, Bolinder Munktells 36 samt längst bak, en ovanlig italienskbygd International Harvester



Ford County Super fyra var en udda fågel. Byggt på Ford 5000 med en ovanlig fyrhjulsdrift.



Elin Johansson fraktade folk. Traktorn är Volvo BM Terrier.



En gammal John Deere BR med bogserad Överumpsplög.

# Veteranplöjningen i Valsta firade tioårsjubileum

I Örebro län och faktiskt långt utanför, har den årliga veteranplöjningen i Valsta, Odensbacken blivit ett begrepp. I år hölls plöjningen för tionde gången. Förutom plöjning visades en antik halmpress, en vedklyv och en stenkross.

Det var tio år sedan ett antal traktorägande eldsjälur i Östernärke bestämde sig för att ordna plöjning för veterantraktorer i Öster-

närke. Det blev en succé, det om massor med folk och många traktorägare dök upp. Ett år senare, 2009 bildades en förening för att bland annat ordna plöjningen, Hjelmarbygdens veterantraktorförening.

– Det behövdes en mer organiserad förening för att hålla i plöjningen, som är ett rätt stort arrangemang, minns Lars Berglund en av de som var med från början.

**Föreningen blev snabbt** populär och har sedan dess utvidgat verksamheten och håller flera olika

evenemang årligen. Man är i dag 240 medlemmar.

Föreningen har nog bidra till att sprida intresset för gamla traktorer och jordbruksmaskiner. I närområdet finns flera samlare som har många traktorer.

Plöjningen brukar innefatta flera aktiviteter. I år visades bland annat nya Case IH-traktorer från Maskin i Väst, som har filial i Odensbacken. En antik halmpress från Welger, en vedkap och en stenkross visades också. Dessa maskiner drevs av olika stationära motorer.

Själva plöjningen lockade ett trettiotal traktorelipage. Det var svårplöjt, med lite kladdig jord och framför allt, lång stubb som satte igen de antika gamla plögarna.

**Som brukligt på** veteranplöjningar är det inte frågan om någon tävling, det handlar om att träffas, visa sina traktorer, plöja och ha trevligt.

En av de mer udda traktorerna hade Kjell Karlsson från Tång-eråsa.

– Det är en Field Marchall från

England. Den har årsmodell 1948 och har en encylindrig tvåtakts dieselmotor.

**Traktorn hade ett** mycket speciellt ljud som överröstade det mesta på fältet.

– Man startar genom att slå på en svartkrut-patron.

Ola Andreasson kom ända från Söderköping med sina traktorer. Den här gången hade han bland annat med sig en BM-20, med två-cylindrig tändkulemotor och för dagen, halvband.

HENRIK ÖSTENSSON





Paul Särholm, har tillsammans med Tobias Persson byggt ett träningshägn för vildsvinhundar.

FOTO: HENRIK ÖSTENSSON

# Träna hunden i svinhägn

**TIVEDEN Mitt i Tiveden har Paul Särholm och hans kompanjon, Tobias Persson hägnat sju hektar skog för ett speciellt syfte. Det är Örebro läns första hägn för vildsvin i syfte att träna vildsvinhundar.**

**- Hit ska man komma och träna, och prova jaktmognaden hos sin hund, berättar Paul.**

Att det blir allt fler vildsvin har inte undgått någon på landsbygden. Jakten sker ofta nattetid vid åtlar, vilket begränsar möjligheterna, om man inte har möjlighet, eller ork, att vara uppe på näterna. Ett alternativ, som växer snabbt, är att jaga med hund som ställer, eller driver vildsvinen.

- Jag tror att den här jaktformen kan vara den snabbast växande, intresset är stort, menar Paul Särholm.

- Vi har precis öppnat, till året säsong. Vi har redan gott om besökare som kommit med sina hundar. Vi tror att vi satsade i rätt tid.

Jakten kräver en del av hunden.

- Ja, en bra vildsvinhund ska ju både vara tuff och försiktig, gå

nära, men ändå inte för nära, eftersom vildsvinen kan skada och döda hunden. Vilka raser man jagar med varierar mycket. Det är både vanliga älghundar och olika blandraser.

**Skogen Paul och Tobias hägnat in finns på Pauls föräldragård.**

- Det är egentligen tre olika hägn. Det bor två vildsvin i vart och ett av dem.

Det är lagom. Vi har sedan installerat helautomatiskt utfodring och eluppvärmda vattenkoppar, med frostfri vattenledning.

**Det finns ett skäl till varför Paul och Tobias satsat på det. Tanken är att ha så absolut liten kontakt med grisarna, så liten närvaro i hägnet som är möjligt mellan jakt-tillfällena.**

- Ja, på många andra håll har vi förstått att man har problem med att grisarna blir halvtama när man går i hägnet och utfodrar var och var annan dag. Vi vill erbjuda jaktträning med vilda grisar. Så nära naturlig miljö som möjligt.

**Utfodringen sker i automater som**

**»Vi vill erbjuda jaktträning med vilda grisar.«**

är så stora att de kommer räcka flera månader till de två grisarna per avdelning.

De som kommer till hägnet betalar för tiden, men också för att det är med en eller två instruktörer.

- Ja, vi är med ute i hägnet. Vi har stor vana av vildsvinsjakt och vill ha koll på hur både hundar och grisar betar sig och dessutom kunna hjälpa till och ge råd.

**Det är sex stycken grisar som bor i hägnet, sex galtar.**

- Tanken är inte alls att det ska ske uppfödning här. Det är ett rent träningshägn. Vi har tre avdelningar för lite olika terräng, lite olika metoder. Vi har valt terrängen, platsen, med omsorg. Det finns både tät granskog, sot-skog, hygge, kärrmark samt lite glesare skog. Allt för att täcka in de flesta situationer man kan stöta på med sin hund när man jagar ute i det fria. En av dem är helt avsedd för nybörjarhundar, mark



Hägnen bjuder på varierad terräng. I bakgrunden skimtar foderautomaterna

FOTO: HENRIK ÖSTENSSON

som till stor del består av gammal kolbotten.

När Paul och Tobias byggde hägnet fick man, mot slutet, innan säcken så att säga slöts, se till att jaga av området med hundar så att inga djur blev kvar innan det blev stängt.

- Sedan ska det helst inte varken komma ut eller in grisar. Vi har enligt de regler vi följer, el-trådar både på in och utsidan. Vi tror det finns en viss risk att grisar försöker ta sig in när man vet att

det utfodras i hägnet.

Det kostar 900 kronor per tillfälle att jaga med sin hund. Det finns även ett slags klippkort där man kan spara några kronor. Kommer det större grupper kan Paul och Tobias både ordna fram mat och boende.

Intill vägen, vid ingången till ett av hägnen har man byggt ett vindskydd, med eldstad, där man kan sitta ner och prata före och efter jakterna.

HENRIK ÖSTENSSON



Sommarens extrema torka lamslog många jordbrukare. Robert Kihlin, jordbrukare, menar att det finns ett stort behov av att prata med varandra.

FOTO: SOFIE ISAKSSON

# ”Jag vet många som inte vill eller orkar prata”

**”Hade man vetat hur illa den här sommaren skulle bli hade man förstås gjort annorlunda val”**

**Orden är Robert Kihlins som för några veckor sedan gjorde ett facebookinlägg där han sammanfattade resultatet av årets vall- och spannmåls-skörd i såväl ton som kronor.**

**Kommentarerna från andra lantbruksskollegor lät inte vänta och flera tyckte att det var bra att någon berättar om hur verkligheten ser ut.**

– Jag vet att många inte vill, inte törs, eller helt enkelt inte orkar prata om skördeläget och ekonomin. Men genom att prata och diskutera får vi bort skammen och känslan av att vara en dålig företagare. Det spelar ingen roll om man är bra eller dålig, i år sitter vi i samma sits och behöver stötta varandra.

**I somras anordnades** ett antal krismöten varav ett på Brunnby Gård där bland annat Länsstyrel-

sen, Jordbruksverket och banker deltog för att diskutera lösningar.

– Men att låna pengar på banken är ju en kortsiktig lösning. Har jag ett livskraftigt företag som gör ett uruselt resultat ett år kanske jag kan få hjälp, men pengarna ska ju betalas tillbaka. Robert Kihlin tror att många lantbrukare kommer lägga av när man ser årets resultat, medan andra kommer sticka huvudet i sanden ett tag till och jobba på.

– Dessvärre tror jag vi kommer se flera som slutar och tyvärr även någon som kommer ta sitt liv, menar Robert Kihlin.

**Beroende på vilken** inriktning man har i sitt lantbruk har man kanske också olika syn på företagandet. – En grisproducent till exempel vet ofta vad allt kostar och kalkylerar efter detta medan de som är rena spannmålsodlare många gånger konstaterar efteråt att det blev en dålig skörd men ser kanske inte när det är dags att sluta eller lägga om inriktning i sitt

företag för att det inte går ihop längre.

Robert Kihlin menar också att många spannmålsodlare kanske blivit lite fartblinda och kontrakterat för stor volym inför skörden 2018, med de tidigare årens goda avkastningar i minnet. – 2015 var ett bra år avkastningsmässigt liksom 2016 och även i fjol. Faktum är att nio av tio gånger är det bäst ekonomi att ha kontrakterat delar av skörden. Tyvärr är den tionde gången i år. De som klarat sig någorlunda är de som varit defensiva och inte skrivit några fastpriskontrakt på skörd 2018 och därmed fått del av den stora prisuppgången som skett under sensommaren/hösten.

Robert Kihlin själv har tecknat en stor del av skörden redan under gångna vintern och får därmed inte del av prishöjningen på spannmål. Istället för dagens cirka 2,20 kr/kg får han runt 1,50.

**När det gäller** vallodlingen ser det ut att bli en hygglig volym på andra och tredje skörden.

– Det är lätt att vara efterklok, men om jag inte sålt cirka 600 rundbal jag hade över i vintras och våras hade jag inte behövt jaga runt och skörda på trädor, skydds-zoner och andra eländiga arealer under sommaren, som tagit otroligt mycket arbetstid, diesel och maskintid. Tid som bland annat skulle kunna lagts på entreprenadverksamhet och kunna inbringa välbehövliga pengar in i företaget. – Så här i efterhand hade det blivit billigare att köpa in 300-400 bal foder än att åka runt och slå mindre bra marker. Vi skördar fortfarande gräs och kommer att ta vara på allt.

**För Robert Kihlin** är det inte något självändamål att driva lantbruket vidare och förse konsumenter med livsmedel, om inte ekonomin i primärproduktionen stärks. – Är det så att konsumenten, det offentliga köket, politiker, livsmedelsindustri, restauranger och handel inte är intresserade av att betala ett högre pris till oss pro-

ducenter kan jag faktiskt tänka mej att ställa om till något helt annat redan i morgon. Plantera julgranar eller kanske upplåta fastigheten till ett logistikcenter eller annan exploatering.

En del lantbrukare blir upprörda när dom hör Robert Kihlins resonemang.

– En bonde ska ju plöja, så och tröska. Men vi kan inte hålla på att producera mer samtidigt som vi tjänar mindre. Jag blir fascinerad av att det finns så många som vill ha mer areal. För har man inte lönsamhet på 100 hektar blir det inte bättre för att man odlar 300 hektar, så enkelt är det.

**Under hösten bjuder** LRF till ”Bondemöte efter sommarens vädermödor” på flera orter i länet. Först ut är Sala i mitten av oktober. – Gå på dessa möten, det är viktigt att ventilera sina tankar. Tillsammans kan vi hjälpas åt och stötta varandra, och stöttning kommer vi behöva, många månader framöver, avslutar Robert Kihlin.

ÅSA SLOBODNIK

# Torkan pressar ridklubbar

**Örstignäs ridskola utanför Nyköping lägger ner, Södertälje Ridklubb har tvingats köpa in foder från Holland och hos Arboga Ridklubb har avgifterna höjts. Bristen på grovfoder märks tydligt hos landets ridskolor där flertalet ansökt om extra föreningsbidrag för att täcka den i många fall dubblade foderkostnaden.**

– Vi håller på att samla in statistik från distrikten för att se hur det ser ut hos landets ridskolor, meddelar Lotta Amnestål, informationschef på Svenska Ridsportförbundet med kontor i Strömsholm.

**Salaortens Ryttaförening** har köpt in hösilage från Skellefteå och kommer med nöd och näppe klara säsongens beräknade foderåtgång.

– Vi gör vissa åtgärder som att bland annat räkna på foderstater till privathästar, allt foder kommer att vägas och i stället för att som tidigare ha fri tillgång till hösilage i hagarna, kommer fodret vägas och ges

inomhus, berättar Emma Öqvist, verksamhetsledare på Salaortens ryttaförening.

Föreningen har köpt in foderhäckar för halm till de hästar som går på lösdrift. Att placera buntarna i en foderhäck spar foder jämfört med att ställa buntarna på ströet eller direkt på marken. Bristen på hösilage har inneburit att ryttaföreningen i år får en ökad foderkostnad med närmare 200 000 kronor.

– Tyvärr innebär det att vi kommer behöva höja både stallhyror och ridavgifter för att klara ekonomin.

I flera av landets kommuner har ridskolorna ansökt om extra föreningsbidrag. I bland annat Eksjö, Oskarshamn och Ronneby har kommunstyrelsen skjutit till extra medel till ridskolor för att trygga verksamheten.

– Vi tog beslut på senaste styrelsemötet att inte söka något extra föreningsbidrag av Sala kommun, vars ekonomi redan är ansträngd, berättar Emma Öqvist. Emma Öqvist menar att

föreningen genom att berätta om den ansträngda fodersituationen fått flera spontana ekonomiska bidrag av många frivilliga som vill hjälpa till.

**Finns det då** några alternativ för att dryga ut det kostsamma grovfodret?

Cecilia Müller, forskare vid SLU med hästfoder som specialområde menar att det i första hand är fiberrika grovfoder som lusern i någon form, halm, gräsfrö och baljväxthalm samt helsädesensilage som lämpar sig som komplettering. Så här säger hon på hästsajten "Hästsverige".

"Gräsfrö- och baljväxthalm är restprodukter från vallfröodling och ärtskörd och kan näringsmässigt liknas vid sent slaget hö med låg proteinhalt. Cecilia påpekar dock vikten av att man, oavsett typ av alternativt grovfoder, gör en analys. Framförallt kan helsädesensilage innehålla för mycket stärkelse, ett ämne som hästar har svårt att bryta ner. Resultatet av för mycket stärkelse kan i värsta fall leda till diarré, kolik eller fång."



Även hästnäringen pressas av höga kostnader till följd av torkan och grovfoderbristen. Det finns till och med ridklubbar som lägger ner.

FOTO: HENRIK ÖSTENSSON

Tyvärr är även tillgången till alternativa grovfoder begränsad i år och för den som har brist på grovfoder kommer foderstaten att bestå av en hög andel kraftfoder. Här är det viktigt att försöka förlänga hästens födosökstid eftersom kraftfodret och exempelvis lusernpellets, ger kort ättid.

"Genom att ge färsk eller torkad lövsly får hästen något att pyssla med. Sälj, rönn, hassel och asp brukar fungera medan sly från ek, bok eller idegran är giftig," säger Cecilia Müller till "Hästsverige".

ÅSA SLOBODNIK

Vi säljer nya, renoverar och reparerar

**kylare, intercoolers, oljekylare & värmeelement**

Snabb leverans och bra priser

till alla fordon och maskiner.

Entreprenad - Industri - Krossverk - Lastbil

Stort sortiment av utbyteskylare till entreprenad och industri

Volvo BM • Caterpillar • Komatsu • Volvo Penta • Valmet • Kalmar truck m.fl.

**BIL & KYLARSERVICE** 0243-132 17

**BILKYLA.SEE**

Islingby ind. omr. Borlänge

Här kan ditt företag synas med en ANNONS!

## MÄNGDER AV MÖJLIGHETER

Gräv, schakta, klipp gräs, buskröj, skotta snö, sopsalta cykelbanor eller flytta material på bygget.

Våra maskiner gör flera maskiners jobb.

**Länmen**

LESS MACHINES - BETTER FUTURE



Vill du veta mer, boka en demokörning eller få överblick på teknisk specifikation:

Tel: 036-330 02 70

www.lannentractors.com



**Länmen 740S**

Årsm 2009 Tim 15000



**Länmen 8800G**

Årsm 2009 Tim 8000



**Länmen 8600C**

Årsm 2006 Tim 11000

# Ett minst sagt annorlunda

I år har det varit en minst sagt annorlunda odlings-säsong för såväl hobby- som yrkesodlare. Malin Wedrén och Karl Persson som hör till de senare har sett såväl lök- som betsådder torka bort i värmen.

– Tidiga direktsådder som morötter har däremot tagit sig bra, liksom vitlöken som stod intill morötterna och på så sätt fick en rejäl bevattning, säger Malin när vi träffas vid odlingsbäddarna på Svartbäckens Trädgård i Åloppe utanför Örsundsbro.

**Det är andra** säsongen för Malin och Karl på Svartbäckens Trädgård. De två träffades under sin utbildning på Wij trädgårdar i Ockelbo och har sedan dess arbetat på olika odlingar. Båda var först i England där man har en lång trädgårds-tradition men annorlunda säsong och odlingsförhållanden. Karl flyttade sen hem till Höga Kusten.

– Medan Kalle odlade på Höga Kusten, startade jag upp en grönsaksodling i Norge. Kalle kom sen efter



Den nygrävda fosfordammen hoppas Malin ska bidra till ett mikroklimat.

FOTO: ÅSA SLOBODNIK

och vi blev kvar i några år, berättar Malin.

**Paret flyttade sedan** hem till Sverige för att starta eget. Men trots ett aktivt sökande

efter den perfekta platsen för boende och plantskola tog det två odlings-säsonger innan de fann gården i Åloppe.

– Vi hade vissa krav, som

exempelvis närhet till vattendrag och kunder. Något vattendrag för bevattning finns inte men tillgången på vårt brunnsvatten är väldigt bra så vi klarar behovet

även en extremt torr sommar som årets.

Att Åloppe visade sig vara en aktiv by med stor gemenskap och många entreprenörer blev en oer-

hört positiv överraskning.

I våras sattes en odlings-tunnel upp och efter att grönsaker och snittblommor flyttat ut på friland huserar här en mängd olika



Gårdsbutik och ätbara buskar är en del av Svartbäckens Trädgård.



# odlingsår



I odlingstunneln drivs grönsaksplantorna upp.

» Vi försöker hålla ett brett sortiment som både är ätbart och vackert.

fruktträd och bärbuskar som övervintrat i uthusen.

– Här har vi till exempel en storfruktig hassel, visar Malin.

**Trädgårdsmästeriet är småskaligt** och giftfritt. Malin sparar vissa fröer eftersom de har en förmåga att selektera och anpassa sig till växtplatsen redan efter två säsonger. Träd och buskar förökar de själva med hjälp av ympning, sticklingar och rotskott.

– Vi försöker hålla ett brett sortiment som både är ätbart och vackert.

Mycket har hänt sedan paret flyttade in och förutom viss renovering av byggnader har det också anlagts permanenta odlingsbäddar, planterats lähäckar

och utförts markberedning.

– Här på andra sidan vägen kommer vi påbörja vår frukt- och bärodling, berättar Malin och pekar utöver trädan som snart ska plöjas upp.

Stolp till fruktträden är beställda och så småningom ska ett staket upp för att hålla de vilda djuren borta. Malin berättar att tanken med frukt- och bärodling är att kunder som är på gång att plantera träd eller buskar ska kunna komma hit och titta och smaka på olika sorter.

Den blivande fruktodlingen ligger i västligt läge och sluttar ned mot den fosfordamm som stod klar i år.

– Vi saknar söderslutningar och ligger utanför

Mälarpåverkan men jobbar med att bygga mikroklimat och tror bland annat att den här dammen ska bidra till det. Redan nu har vi termometrar utsatta på olika ställen för att se eventuella temperaturskillnader.

**Vi är tillbaka** vid odlingsbäddarna. Här blev salladen, på grund av värmen, klar en månad tidigare än beräknat. Den nya växte dåligt i hettan. Nu har Malin med hjälp av bredgrepen gjort plats åt vitlöken som ska ner innan helgen.

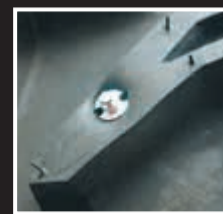
– Ett normalt år brukar jag täckodla med gräsclipp men det har inte varit så mycket av den varan i år, avslutar Malin med ett leende.

ÅSA SLOBODNIK



Vacker och ståtlig trotsar den vitgröna kålen frosten.

**Slipp snökedjorna!**  
- Oslagbar livslängd och funktion!



1500  
ATV



1910  
Härdad



1911-3  
Härdad

**BESTGRIP**  
www.best-grip.se

BestGrip AB • Kungsgatan 65 • 632 21 Eskilstuna  
Tel 016-551 99 21 • Mobil 070-666 20 89 • info@best-grip.se

**Jord & Skog**

6 nummer per år

Annonsera i Jordbruksbilagan som når Lantbrukare i:

- Västmanland
- Dalarna
- Närke
- Uppland
- Sörmland
- Gästrikland

Boka din annons idag!  
Ring oss på  
021-471 38 00

Följer med som bilaga till:

Upplands Nyheter Länsposten SB  
Dalabygden Gästriklands Tidning Västmanlands nyheter



**HONDA**

NÄR BARA DET BÄSTA ÄR GOTT NOG

NY HONDA ATV

Några maskiner kvar i lager av 2018 års modell till verkliga fyndpriser.



Prisexempel:

Honda 420 FM2 Rancher demo EPS med halvautomatisk växellåda

**för 59.000 + moms !!**

Flera andra 2018 modeller med varierande utrustning till verkligt låga priser.

Begränsat antal, men alla med Hondas unika kvalitet och 5 års garanti även vid professionellt bruk.



**ATV-vagnar**

Avestavagnen, K-vagnen, Honda



**HONDA**



Pumpar för många ändamål, i lager

**AGRO MASKIN**

i Uppsala AB

018-102130 • Danmarksgratan 55 Uppsala • agro@agromaskin.se



Jonas Andersson på Wiggelsby Jordbruk ansvarar bland annat för produktionen av hästfoder och jordbruk

FOTO: ÅSA SLOBODNIK

# Risk för besvärliga ogräs med grovfoderimport

**Att det råder brist på grovfoder och halm efter sommarens torka råder ingen tvivel. Många desperata djurägare har vänt blicken utomlands i sitt sökande av grovfoder. Men med importen ökar också risken för att få in oönskade ogräsfrön. Hur stort problemet kommer att bli är svårt att säga i dagsläget, mycket hänger på grovfodrets ursprung och vilken konserveringsmetod som används. Även hanteringen av gödsel spelar roll. Exempelvis kan dåligt brunnen och halmrik gödsel med inslag av foderspill bädda för groningsdugliga ogräsfrön.**

Wiggeby Jordbruk på Färingsö ligger cirka tre mil från Stockholms innerstad. Gårdens huvudinriktning är växtodling och sedan familjen Eriksson tog över driften 1925 har arealen gått från 60 hektar till dagens 1020 hektar, varav 240 hektar utgör vallodling.

– Svartsjölandet har en tradition av många små gårdar och

kallas i folkmun för Stockholms skafferi. Under åren har vi köpt in flera små arealer men arrenderar en stor del av bland annat Ekerö kommun, berättar Jonas Andersson, delägare i företaget och den som ansvarar för hästfoder och jordbruk.

**Huvudinriktningen är omfattande växtodling** spannmål och oljevaxter med ärtor eller lin som avbrottsgröda. Sedan några år tillbaka odlar man även kvalitetsfoder till hästar och på gården finns en kompostanläggning som tar emot hästgödsel.

– Ekerö är en hästtät kommun med många hästgårdar som varken har tillräcklig areal för att producera eget foder eller att sprida stallgödsel. Något som vi både har passande marker och kapacitet för, förklarar Jonas.

**Cirka 7500 balar** grovfoder produceras årligen och levereras direkt till kund. I retur kommer gödsel som sprids på åkermark och svartträdor.

**»Man bör vara lite orolig för att få in renkavle eller ekorrsvingel, ogräs som är svåra att bli av med«**

– Hästgödsel är ett bra komplement till dyra insatsvaror. Målsättningen är att få in cirka 15 procent av kvävebehovet och 40 procent av fosforbehovet i gårdens kretslopp.

**Gården tillämpar en** elvaårig växtföljd med höstraps, vete, vete, ärtor alternativt lin, vete, vete, korn med insädd och därefter tre års vall och ett års träda. De cirka 9000 ton gödsel som årligen sprids över hela arealen bidrar både med näringsämnen och en bättre mullhalt i lerjordarna med inslag av gyttjelera.

– Vi strävar efter en hållbar utveckling av våra arealer. Med träda det sista året har vi möjlighet att med backdikning och dränering få ordning på eftersatta

marker som stått orörda under en längre tid.

**På den gjutna** plattan, där inkommande gödsel från bland annat ridskolor tippas, rymms cirka 3000-4000 ton. För att undvika kontaminering jobbar en lastare på den rena sidan medan en annan hanterar den smutsiga sidan. – Ungefär hälften av gödslet som kommer in hygieniseras i den roterande trumman härpå anläggningen. En blandning av gödsel, trädgårdskompost, grönsaksrester, lökjord och schaktmassor förvandlar avfallet till plant- och anläggningsjord. Resterande mängder sprids på åkermark inför raps och korn.

Med tanke på att många djurägare blir tvugna att importera sitt grovfoder i år kommer det finnas risk för inblandning av ogräsfröer i det gödsel som tas emot. I ensileringsprocessen dör en stor andel frön men i torrare material som hösilage och hö är risken uppenbar att det finns groningsdugliga ogräsfrön kvar.

– Man bör vara lite orolig för att få in renkavle eller ekorrsvingel, ogräs som är svåra att bli av med. Vi kommer vara extra noga med att vända högarna så att all materia uppnår 60 grader, den temperatur som tar död på groende fröer, förklarar Jonas.

Årets första vallskörd på Wiggeby blev cirka 50 procent av ett normalår. Andra skörden är i full gång när vi besöker gården.

– Vi har ca 100 hektar kvar att slå och det ser ut som vi får ihop till 75-85 procent av det vi normalt levererar till kund. För de kunder vi inte kan leverera till och som själva köper in foder från annat håll erbjuder vi lastning och mellanlagringsplats.

**Dessvärre har det** inte gått bra med årets insädda vallar som på grund av torkan inte grodde alls.

– Det handlar om 80 hektar som hamnar ett år fel i växtföljden. Lösningen för att komma i fas blir att vi får vänta ett år med alla svartträdor, avslutar Jonas.

ÅSA SLOBODNIK

# Veckans Annonsmarknad

## Inomgårdsteknik

### Planera för höst- och vinterutfodringen



#### BS Häcken

Marknadens stabilaste och säkraste runda foderhäck.  
15 st ättäck med insvängda rör.

Konstruerad för att utfodra med två balar.

**Pris: 5900 kr**  
exkl. moms och frakt

*Succén fortsätter!!*

**Foderhäckar 2x2 och 2x3 m**  
Kraftiga foderhäckar med tak och golv och med 7 st olika valbara foderfronter.  
**Pris: från 9400 kr**  
exkl. moms och frakt



Inredning & produkter för lösdrift  
**BS agro**  
www.BSagro.nu

För mer information  
se vår hemsida eller  
ring oss.  
Tel: 0533-32180

## Fastighetsmarknad

**ALMTUNA**  
Fastighetsbyrå  
018-14 55 48

## Varumarknad



**SNÖKEDJOR/  
SLIRSKYDD**



**KEDJAN** CHAUFFÖRVÄGEN 23 • 831 48 ÖSTERSUND  
063-51 77 55 • www.kedjanab.se

## Lantbruksmaskiner



www.kranman.com ☎ 0525-799100

## Meddelanden

### Stipendier

Inspektör Arvid Gustafssons Stiftelse utdelar stipendier till ungdomar med anknytning till Uppsala län, vilka genomgår närbruksgymnasier eller högre skolor för utbildning i första hand till skickliga lantbrukare eller företagsledare inom de gröna näringarna och i andra hand till utbildning inom följande av de gröna näringarna, nämligen djurskötsel, trädgård, skogsbruk, växtodling, häst, och småskalig livsmedelsförädling. Stipendier kan utdelas högst tre gånger till samma person. Med anknytning till länet menas, att man är född och uppvuxen i länet eller att man bott i länet under en stor del av sin levnad.

Ansökan med handlingar som styrker nämnda förutsättningar skall vara stiftelsens ordförande Åke Clason, Bruksgårdarna 29, 743 50 Vattholma tillhanda **måndagen den 26 november 2018**.

Ytterligare upplysningar och ansökningshandlingar hittar Du under adress [www.arvidgustafssonsstiftelse.org](http://www.arvidgustafssonsstiftelse.org) Du kan också ta direktkontakt med Åke Clason per telefon 070 - 662 76 07 eller via e-post [a.ke.clason@telia.com](mailto:a.ke.clason@telia.com)

## BAMSESÅGEN - ett flexibelt sågverk! KEDJESÅG, KLINGSÅG & TIMMERFRÄS



**Komplett kedjesågverk**  
fr. 40.700:-



**På vår hemsida hittar du filmer och aktuella erbjudanden!**



**TIMMERFRÄS**



**Knutmall**



**Våra svensktillverkade  
BANDSÅGAR!**

**LUMBERLINE**  
Sawmill



SWEDISH  
QUALITY  
PRODUCT



**BAMSESÅGEN**

JM:S PLÅT OCH MEK

www.bamseprodukter.se | info@bamseprodukter.se | 0910-880 19

**KAMPANJ**  
t.o.m 31/12



## VIRKESTÄT SKOGSFASTIGHET MED ÅKERMARK

### Sala Gussjö 1:4 m fl

Skog och åkermark till salu vid Gussjön väster om Sala. Totalt 40 ha, varav 22 ha produktiv skogsmark och 15 ha åkermark. Virkesförråd om 5 900 m<sup>3</sup>sk. Utgångspris 3 500 000 kr.

Thomas Hedlund, Fastighetsmäklare  
LRF Konsult, Västerås, tel 021-10 35 55



## KATRINELUND

### Lindesberg Norslund 6:1

Bergsmansgård från 1814 med storslagen utsikt över Norsvikens vatten, strax norr om Lindesberg. Pietetsfullt renoverad med den äldre charmen bevarad. Total areal c:a 24 ha, varav 15 ha åker och 8 ha skog. Här ges möjlighet till småskaligt lantbruk, hästhållning och jakt i en storslagen natur.

Utgångspris 5 500 000 kr

Bo Tivell, Fastighetsmäklare  
LRF Konsult, Örebro, tel 019-16 83 67



## LANTLIGT BOENDE 26 ha

### Lindesberg Nybble 1:32 mfl

Gården ligger enskilt, vid vägens slut, endast 30 min från Örebro. 10 ha skog, 15 ha åker/bete allt i ett skifte. Virkesförråd på 1 541 m<sup>3</sup>sk. På gården finns ett mindre bostadshus, 3 rum och kök, ladugård, magasin, snickarverkstad, vedförråd, källare mm.

Visning den 4:e nov

Tack vare kombinationen av inägomarker och skog skapas en härlig miljö med goda förutsättningar för boende, jakt och småskaligt jordbruk.

Priside 3,0 MSEK

Agneta Andersson, Fastighetsmäklare  
LRF Konsult, Lindesberg, tel 0581-185 69



## VIRKESRIK SKOG 26 ha

### Hällefors, Södra Ekeberg 1:6

Skogsfastighet strax utanför orten Grythyttan i Bergslagen. Av fastighetens sammanlagda produktiva skogsmarksareal om 26 ha samlat inom ett och samma område, 1 skifte. Fastigheten är välkött och dagens röjningsbehov litet. Till stor del avverkningsbar skog. Med den höga boniteten 7,7 är det en riktigt bra investeringsfastighet för framtiden.

Med äganderätten följer även jakträtt och en tjärn, Hamptjärn.

Försäljningssätt: Bud senast 2018-11-30  
Priside 1,9 MSEK

Agneta Andersson, Fastighetsmäklare  
LRF Konsult, Lindesberg, tel 0581-185 69



Thomas Hedlund  
021-10 35 55  
LRF Konsult,  
Västerås



Fredrika Hovberg  
021-10 35 56  
LRF Konsult,  
Västerås



Håkan Schörling  
019-16 83 90  
LRF Konsult,  
Örebro



Bo Tivell  
019-16 83 67  
LRF Konsult,  
Örebro



Agneta Andersson  
0581-185 69  
LRF Konsult,  
Lindesberg

Vi är landets största förmedlare av  
jord- och skogsbruksfastigheter



lrfkonsult.se



# SPORTSMAN®

CHALLENGE  
ACCEPTED



## SPORTSMAN 570 X2 EPS

PRIS FRÅN

# 98.625,- \*

\*Pris inkl. moms. Leverans- och monteringskostnad kan tillkomma.

Cylindervolym	567 cc
Drivlina	Hi Perf. Close Ratio AWD/2WD
Maxlast fram / bak	40,8 kg / 180 kg
Tankvolym	25,5 L
Längd / Bredd / Höjd	2280 x 1219 x 1219 mm
Torrsvikt	358 kg
Färger	■



**Borlänge** Haralds Båtar AB, 0243-130 19 • **Frövi** Hans Eriksson i Frövi AB, 0581-310 95

**Gävle** Dahlboms Bil AB, 026-10 04 00 • **Hallstahammar** Lapab Maskin AB, 0220-225 60

**Norrköping** Lättviksmotor AB, 0176-579 61 • **Nyköping** Bo Zenk AB, 0155-26 90 30

**Ockelbo** Ockelbo Gummiservice AB, 0297-421 00

WWW.POLARISSVERIGE.COM

# BESÖK OSS PÅ SKOTERNES DAG

## LÖRDAG 27 OKTOBER

Kampanj  
på kläder!

Bilvaruhuset  
**DAHLBOMS**  
**BIL AB**

GÄVLE, Bomhusvägen 55  
tel: 026-10 04 00  
www.dahlbomsbil.se

Öppet:  
Mån-fre 9-18  
Lör 10-14



Niclas Falkenström  
026-100408



Marcus Gladh  
026-100475



Juan Holm  
026-100409

ERBJUDANDE!

# BLI SVERIGES MEST NÖJDA BILÄGARE



JUST NU  
UPP TILL  
**22.500:-  
RABATT\***

SUBARU XV  
fr. **244.900:-**



**HUGOBIL.SE**  
HUGO ERIKSSON BIL AB

0581-406 20 | STORÅ | Vard 09-18, Lörd 10-14



Bränsleförbr bl. körn. 6,5-6,9 l/100 km. CO<sub>2</sub>-utsläpp: 148-157 g/km. Bilen på bilden är extrautrustad. \*Erbjudandet gäller t o m 2018-10-31 vid köp av en ny Subaru XV och Impreza. Kampanjen gäller ej utrustningsnivå Base. Erbjudandet går ej att kombinera med andra erbjudande, rabatter eller avtal. \*\*Eller vid 1500, 3000 och 4500 mil.

## ÅK NÅGRA MIL FÖR EN BRA BIL

Välj bland 200 nya och beg bilar!

### PERSONBILAR

2018 SUBARU Outback 2.5i Active CVT AUT 4WD Spara 28.000:-, AWD, acc, eyesight, carplay & android auto, 0 mil, brunmetallic	308.800:-
2017 SUBARU * Outback 2.0D Base CVT AUT 4WD Spara 30.000:-, AWD, EYESIGHT, acc, cd, bluetooth, 0 mil, Svartmetallic	319.900:-
2017 SUBARU * Outback 2.0D Ridge CVT AUT 4WD Spara 30.000:-, AWD, skinnklädsel, rattvärme, bluetooth, 0 mil, Vitmetallic	339.500:-
2018 SUBARU * Forester 2.0i XS X-BREAK CVT AUT 4WD, Solfilm, Unika detaljer, rattvärme, backkamera, 0 mil, Svartmetallic	329.900:-
2018 SUBARU * Forester 2.0D X CVT AUT 4WD Spara 14.300:-, AWD, acc, cd, 0 mil, svartmetallic	309.900:-
2014 SUBARU Forester 2.0D 4WD, AWD, gren, acc, cd, 1 ägare, drag, 4.000 mil, Blågråmetallic	199.500:-
2016 SUBARU Forester, 2.0D, XS, AWD, ACC, Drag, MV, 4000 mil, Brunmetallic	239.500:-
2018 SUBARU NYA XV 2.0 Active CVT AUT 4WD Spara 22.500:-, AWD, EYESIGHT, Carplay, adaptiv farthållare, 0 mil, Röd	267.400:-
2018 SUBARU NYA XV 2.0 Active CVT AUT 4WD Spara 22.500:-, AWD, EYESIGHT, Carplay, adaptiv farthållare, 0 mil, DarkGreyMetallic	274.300:-
2018 SUBARU * NYA XV 1.6i Base CVT AUT 4WD Spara 19.200:-, AWD, EYESIGHT, Carplay, adaptiv farthållare, 0 mil, IceSilvermetallic	239.500:-
2017 SUBARU XV 2.0i Sport CVT AUT 4WD Spara 30.000:-, AWD, acc, bluetooth, backkamera, farthållare, 0 mil, Hyperblå	249.500:-
2014 SUBARU XV 2.0D Sport 4WD, AWD, acc, cd, backkamera, bluetooth, 5.800 mil, Mörkgråmetallic	179.500:-
2016 SUBARU Forester, 2.0d, XS, AWD, AUT, ACC, Drag, MV, 6000mil, Mörkgråmetallic	239.500:-
2015 SUBARU Forester 2.0D XS CVT AUT 4WD, ac, Drag, Motorvärmare+kit, 9.000 mil, Rödmetallic	209.500:-
2014 SUBARU Outback 2.0D Business AUT 4WD, AWD, skinnkl, Navigator Drag, Backkamera, 7.700 mil, Darkgreymetallic	199.500:-
2014 SUBARU Outback 2.0D CVT AUT 4WD, AWD, acc, 1 ägare, drag, exljus, 11.200 mil, Silvermetallic	169.500:-
2011 SUBARU Outback 2.0D 4WD, AWD, acc, cd, drag, 11.500 mil, Mblåmetallic	129.500:-
2012 SUBARU Outback 2.0D 4WD, AWD, drag, dieselvärmare+fjärr, acc, cd, 24.700 mil, Silvermetallic	89.500:-
2010 SUBARU Legacy 2.0 Automat Sedan 4WD, AWD, acc, cd, 1 ägare, 10.500 mil, Silvermetallic	109.500:-
2014 NISSAN X-Trail 130 dCi Acenta Xtronic Aut, 1 ägare, Backvärmare, 4.000 mil, Vit	179.500:-
2018 NISSAN NYA Qashqai dCi 130 Tekna+ 4WD 6MT Bose PFE8 Spara 30.000:-, Bose, Navigator, aroundview, 0 mil, Svartmetallic	293.400:-
2018 NISSAN NYA Qashqai dCi130 Acenta 6MT Spara 30.000:-, acc, cd, Bluetooth, 0 mil, Darkmetalgrey	226.800:-
2018 NISSAN * NYA Qashqai DIG-T 115 N-Connecta X-tronic AUT Spara 20.500:-, Fotgängarbroms, Navigator, Around View, 0 mil, Pearl White	221.800:-
2017 NISSAN * Qashqai dCi 110 N-Vision 2WD 6MT Spara 37.500:-, Alcantara skinnkl, acc, cd, 0 mil, Darkmetalgrey	219.500:-
2016 NISSAN Qashqai dCi110 Tekna, acc, ljusramp, drag, 1 ägare, 5.900 mil, Mörkgråmetallic	179.500:-
2014 NISSAN Juke 1.6 Visia, ac, cd, drag, 2.700 mil, Silvermetallic	99.500:-
2018 NISSAN Micra (K14b) IG-T 90 S/S Acenta 5M/T, ac, apple carplay, bluetooth, 0 mil, Vit	157.300:-
2017 NISSAN * Micra Nya Modellen 1.0L 70 Acenta Spara 20.000:-, ac, bluetooth, autobroms, 500 mil, Vit	119.900:-
2014 NISSAN Navara Double Cab 3.0 V6 Aut 4x4, Skjutbart flaklock, skinnkl, backkamera, moms, 8.300 mil, Silvermetallic	179.000:-
2016 KIA Sportage Nya Modellen 1.7 Comfort, Navi, backkamera, drag, panikbroms, bluetooth, 1.100 mil, Rödmetallic	199.500:-
2010 PEUGEOT 3008 1.6 hdi, drag, acc, 15.100 mil, Kopparmetallic	59.500:-
2012 VW Golf 1.6 FlexiFuel, navi, ex-ljus, motorvärmare+kit, bakvinge, 1 ägare, 7.600 mil, Gråmetallic	98.500:-
2011 VW Golf+ Vi 1.6 MultiFuel E85, farthållare, cd, 15.786 mil, Blåmetallic	69.500:-
2011 VW Tiguan 2.0 TDI AUT 4WD, Drag, Motorvärmare+gren, acc, cd, 18.000 mil, Vit	109.500:-
2013 VOLVO XC60 D4, FWD, ACC, CD, Drag, Skinnkläd, Vit, 17000 mil	134.500:-
2014 VOLVO XC70 D4 163 hkr Kinetic, acc, cd, drag, dieselvärmare, 16.300 mil, Vit	179.500:-
2013 VOLVO V40 D2, acc, cd, drag, farthållare, 5.900 mil, Grå	139.500:-
2009 VOLVO V70 Momentum 2,5, acc, drag, skinnklädsel, motorvärmare, 18.000 mil, Gråmetallic	87.500:-

\* På denna bil gäller gamla fordonsskatten

**HUGOBIL.SE**

HUGO ERIKSSON BIL AB

0581-406 20 | STORÅ | grundat 1951

Öppet: Vard 09.00-18.00 Lörd 10.00-14.00



NISSAN INTELLIGENT MOBILITY



## MED MÖJLIGHETER FÖR ALLA FAMILJER



Innovation that excites



NYA NISSAN LEAF - 100% eldriven

Från **379.900 KR**

Avgår i supermiljöpremie efter 6 mån - 60.000 kr

Nettopris: 319.900 kr



NISSAN QASHQAI N-Connecta

Från **199.900 KR**

Ord. pris från 220.400 kr

zZero Emission

**HUGOBIL.SE**

HUGO ERIKSSON BIL AB

0581-406 20 | STORÅ | grundat 1951



ÖPPETTIDER:  
Månd-Fred 9-18  
Lörd 10-14

**YOU+NISSAN**  
VÅRT LÖFTE. DIN UPPLEVELSE.



FRI LÅNEBIL



PRISGARANTI PÅ SERVICE



FÖRLÅNGD NISSAN ASSISTANS



GRATIS FORDONSKONTROLL

Nissan QASHQAI: Bränsleförbrukning blandad körning l/mil:0,38-0,58. CO<sub>2</sub>-utsläpp g/km: 99-134. Med reservation för eventuella ändringar. Bilen på bilden är extrautrustad. Läs mer på [www.nissan.se/kampanjer](http://www.nissan.se/kampanjer)

Nya Nissan LEAF: Räckvidd - blandad körning (WLTP) 270-285 km, stadskörning (WLTP) 389-415 km. Räckvidden är beroende av olika faktorer som utrustningsnivå, hastighet, körsätt, last, väderförhållanden, topografi etc. WLTP är en ny testmetod som mäter personbilers förbrukning. CO<sub>2</sub>-utsläpp och övriga förorenande utsläpp. CO<sub>2</sub>-utsläpp g/km: 0. Bilen på bilden är extrautrustad. Läs mer på [nissan.se/leaf](http://nissan.se/leaf)

# PICKUP

## MILJÖBONUS

MARKNADENS FÖRSTA FOSSILFRIA PICKUPER



### ISUZU ACTIVE

EXTENDED CAB, FYRHJULSDRIFT MED HÖG-/LÅGVÄXEL, 164 HK, 3,5t DRAGVIKT, 1t LASTVIKT

PRIS EFTER ISUZU MILJÖBONUS:

fr. **229.900:-** exkl. moms  
(ord. pris 249.900:-) 2.040:-/mån\*



Auto-Centrum Västerås

Wijkmansgatan 1, 021-15 10 50  
www.autocentrum.se



Torbjörn Käll  
021-15 10 52



Anders Envall  
021-15 10 61



Anders Lindbom  
021 - 15 10 66

Bränsleförbr. bl. körn. 7,0-7,8 l/100 km, CO<sub>2</sub> bl. körn. 183-205 g/km (vanlig fossil diesel). Pickuper på bilden är extrautrustad. Erbjudandet går ej att kombinera med andra erbjudanden, rabatter eller avtal och gäller t.o.m. 181231. \*Leasing via Isuzu Finans: 30% särskild leasingavgift, 36 mån, fr. 40% restvärde. Kostnaden är vägledande, individuell beräkning lämnas av din återförsäljare. Vi reserverar oss för eventuella ändringar och avvikelser.

VVS - SERVICE - INSTALLATION

# Värmepumpar för ett enklare liv.

Bosch värmepumpar tillverkas i Sverige och passar alla typer av fastigheter. Från det mindre fritidshuset till den större villan och lägenhetshuset. Låter du en certifierad Bosch VärmePartner installera värmepumpen dubblerar vi garantitiden till hela 6 år. Med vår förlängda MER-försäkring är du trygg i upp till 18 år!

**6** års garanti

**+12** års mer-försäkring

Vi har värmepumpar för dig som:

Tröttnat på att elda och vill göra något annat istället.



bosch-climate.se

**Sandbäckens**  
RÖR ÖREBRO

**BOSCH**  
Värmepumpar

Tel: 070 725 59 67 • www.sandbackens.se

Lantbruksmaskiner

Alltid nära

Nya Valtra A



Kontakta din säljare!



Kampanj!

Moheda skogsvagnar

Kontakta din maskinsäljare så får du ett bra erbjudande som passar just dig!



Kesla skogsmaskiner

Förmånliga erbjudanden på extrautrustning (gäller lagermaskiner)

Vi har ett stort sortiment av snöredskap



Westbjörn V2000  
13.900:-  
Ord pris 24.900:-



FMG PA300  
57.900:-  
Ord pris 78.000:-



DUUN VF215  
33.000:-  
Kantvinge, hydraulstyrd deflektor, K-axel



DUUN TS260  
20.300:-  
Ord pris 24.000:-

Priserna gäller lagermaskiner. Priser exkl moms.

BOLLNÄS/HUDIKVALL

Maskinförsäljning:

Daniel Andersson 010-556 01 07

www.lantmannenmaskin.se



Lantmännen  
Maskin

# Köp Diesel hos oss!



**NBOLJOR**

NORDINS/BERGSLAGSOLJOR

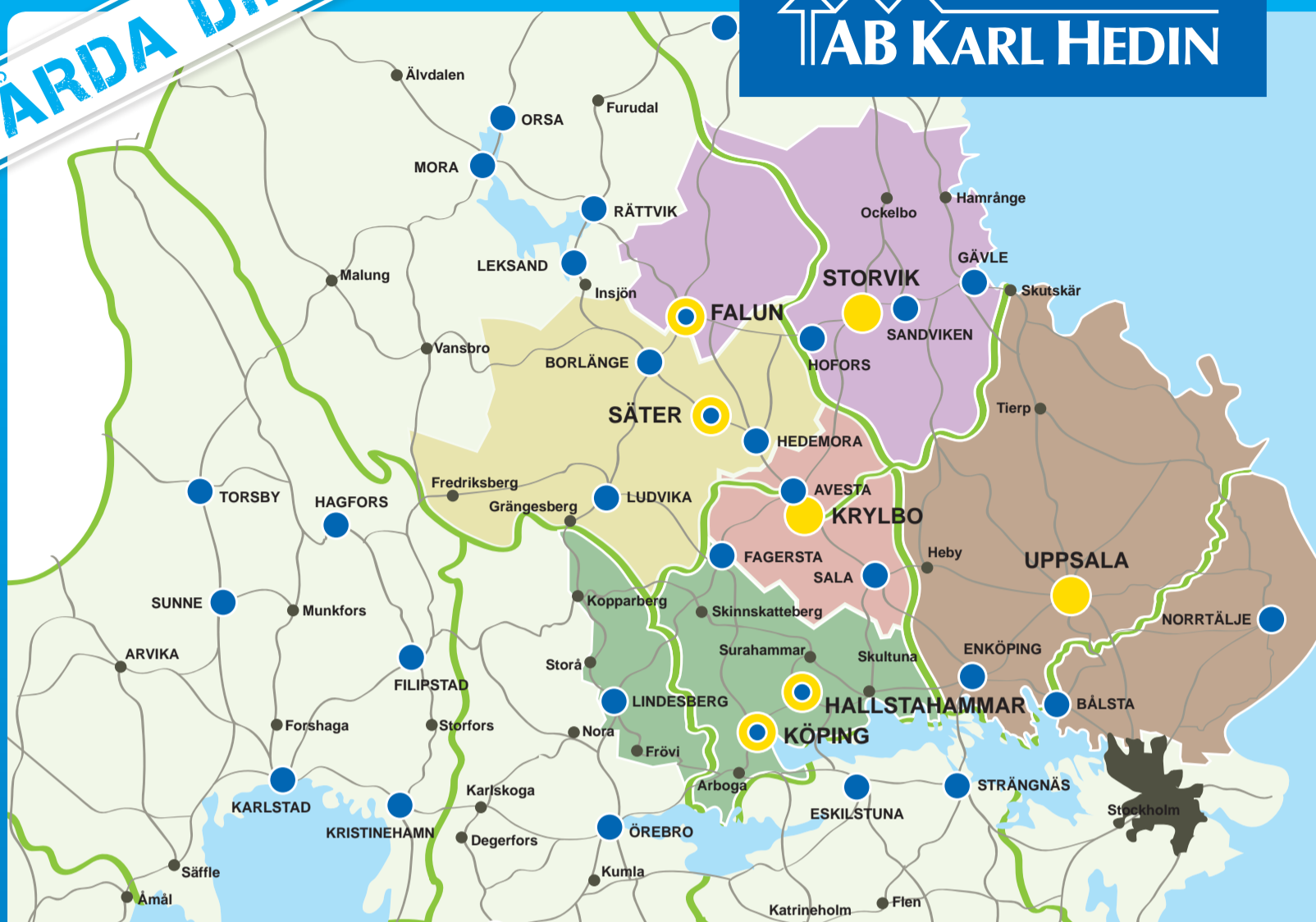
Sala 0224-544 03  
Västerås 021-17 17 10  
www.nboljor.se

**GD OLJOR**

Falun 023-174 10  
www.gdoljor.se

Kontakta oss för info om produkter och aktuella priser.

**ALLT FÖR DINA FORDON OCH MASKINER**  
DIESEL • SMÖRJMEDEL • ELDNINGSOLJA • KEM



● AB Karl Hedin Råvara, kontor ● AB Karl Hedin Bygghandel

## Kontakta din lokala virkesköpare

### TEAM KRYLBO

**Avesta kommun**  
**Tommi Hakso**  
 Telefon: 070-566 79 80  
 tommi.hakso@abkarlhedin.se

**Sala östra**  
**Gustaf Aldén**  
 Telefon: 070-527 16 40  
 gustaf.alden@abkarlhedin.se

**Norberg, Fagersta, Sala**  
**Jan Högberg**  
 Telefon: 070-653 30 92  
 jan.hogberg@abkarlhedin.se

### TEAM SÄTER

**Borlänge, Gagnef, Hedemora**  
**Andreas Engman**  
 Telefon: 076-141 98 20  
 andreas.engman@abkarlhedin.se

**Sätters kommun**  
**Bengt Lundholm**  
 Telefon: 070-357 37 20  
 bengt.lundholm@abkarlhedin.se

**Ludvika, Smedjebacken**  
**Thomas Ernebrink**  
 Telefon: 070-681 03 37  
 thomas.ernebrink@abkarlhedin.se

### TEAM STORVIK

**Gästrikland södra**  
**Pär Andersson**  
 Telefon: 070-206 77 41  
 par.andersson@abkarlhedin.se

**Gästrikland norra**  
**Kristoffer Lager**  
 Telefon: 070-678 74 10  
 kristoffer.lager@abkarlhedin.se

**Falu kommun södra**  
**Erik Andersson**  
 Telefon: 070-527 17 32  
 erik.andersson@abkarlhedin.se

**Falu kommun norra**  
**Viktor Sörling**  
 Telefon: 073-841 03 71  
 viktor.sorling@abkarlhedin.se

### TEAM KÖPING

**Hallstahammar, Västerås, Mälbygd**  
**Pär Jernström**  
 Telefon: 070-600 13 33  
 par.jernstrom@abkarlhedin.se

**Arboga, Köping, Kungsör, Kolsva, Lindesberg söder om RV 68**  
**Niclas Berndtsson**  
 Telefon: 070-207 16 20  
 niclas.berndtsson@abkarlhedin.se

**Fagersta, Skinnskatteberg, Surahammar, Kopparberg, Lindesberg**  
**Daniel Söderberg**  
 Telefon: 070-618 86 67  
 daniel.soderberg@abkarlhedin.se

**Västerås norra**  
**Gustav Skogfors**  
 Telefon: 070-247 27 38  
 gustav.skogfors@abkarlhedin.se

### TEAM UPPSALA

**Uppsala kommun**  
**Ola Sjöstedt**  
 Telefon: 076-792 32 37  
 ola.sjostedt@abkarlhedin.se

**Enköpings kommun**  
**Fredrik Wahlquist**  
 Telefon: 070-663 97 57  
 fredrik.wahlquist@abkarlhedin.se

**Norrälje, Österåker, Knivsta**  
**Björn Håkansson**  
 Telefon: 076-098 45 11  
 bjorn.hakansson@abkarlhedin.se

**Sigtuna, Håbo, Stockholm norra**  
**Johnny Olson**  
 Telefon: 070-566 33 10  
 johnny.olson@abkarlhedin.se

**Heby kommun**  
**Jakob Aspögren**  
 Telefon: 072-214 26 86  
 jakob.aspgren@abkarlhedin.se

**Tierp, Älvkarleby, Östhammar**  
**Jakob Gustafsson**  
 Telefon: 070-291 44 56  
 jakob.gustafsson@abkarlhedin.se



### Boktips: "Attacken mot äganderätten"

Vår förhoppning är att boken skall öka ditt engagemang för ett nödvändigt försvar av äganderätten – det är dags att slåss för rätten att bruka din egen skog.

Beställ boken via [www.attackenmotaganderatten.com](http://www.attackenmotaganderatten.com) eller köp den på din lokala AB Karl Hedin Bygghandel.



**AB Karl Hedin Sägverk**  
 Distrikt Väst: Box 24, Lastgatan 4, KRYLBO  
 Distrikt Öst: Vallvägen 6B, UPPSALA  
 Tel 010-121 90 00  
[www.abkarlhedin.se](http://www.abkarlhedin.se)